

ศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง โลกุปิตติกับ ไตรภูมิพระร่วง

พระมหากษัตริย์ราชธานีไทยทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ พระองค์ใช้คัมภีร์ประกอบพระราชนิพนธ์หลายคัมภีร์ ในจำนวนคัมภีร์ที่ พระองค์ทรงใช้ประกอบนั้น เป็นวรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาบาลี ๔ เรื่องคือ โลกบัญญัติ มหาทักษิณโลกสันฐานบัญญัติ อรุณวตีสสูตร และโลกุปิตติ ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาเปรียบเทียบ คัมภีร์โลกุปิตติกับ ไตรภูมิพระร่วง ในการเปรียบเทียบนี้จะเปรียบเทียบ ๓ ด้านคือ

ด้านโครงเรื่องและที่มาของเรื่อง

ด้านเนื้อเรื่อง

ด้านคุณค่าของเรื่อง

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การศึกษาเปรียบเทียบมีความชัดเจน จึงได้กล่าวถึง ประวัติและเนื้อหาโดยย่อของ เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ก่อนแล้วจึงจะศึกษา เปรียบเทียบต่อไป

ก. ประวัติและเนื้อหาโดยย่อเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง

๑. ประวัติเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง

ไตรภูมิพระร่วง เดิมเรียกชื่อว่า "เทภูมิกถา" เข้าใจว่าผู้เรียกจะเรียกชื่อ ตามบทนมัสการภาษาบาลีที่อยู่ต้นของ เรื่องซึ่งมีบทหนึ่งว่า

วภูติทิวา สิริสา พุชช

สสขุมมคณฺฑกม

อิทฺ เทภูมิสงฺเขป

ปวภูชามิ กถํ อิธ ฯ (ไตรภูมิ/๑)

๑ ไตรภูมิพระร่วง (หอสมุดแห่งชาติ คัมภีร์โบราณ อักษรขอม ภาษาไทย สมัย อยุธยา เลขที่ ๑๒๖).- หน้า ๑.

หรือ พจนานุกรมไทย ไตรภูมิพระร่วง, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (พระนคร : องค์การตำรา ศรีสภา, ๒๕๐๓). หน้า ๑.

— ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าขอน้อมนมัสการ พระพุทธเจ้าพร้อมพระสัทธรรมและ
พระสงฆ์อันอุดม ด้วยเศียรเกล้า ณ ที่นี้ก่อนแล้วจักกล่าวเรื่อง เทภูมิกถาต่อไป

ชื่อเทภูมิกถา น่าจะเรียกตามภาษาบาลีคำว่า เทภูมि ในคำว่า เทภูมิสูง เหม
และ กถิ เมื่อรวมกันเรียกว่า เทภูมิกถา ต้นฉบับเดิมจารด้วยอักษรขอม ขณะนี้พบต้น
ฉบับที่จารด้วยอักษรขอม ๓ ฉบับคือ

ฉบับที่ ๑ ฉบับอยุธยา ไม่ไ้ระบุปีที่จาร ใบลานหน้าแรกจารว่า "ฉบับอยุธยา"
ขณะนี้เก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ หมายเลขคัมภีร์ ๑๒๖ เก็บไว้วันที่ ๔/๑ มีเพียงผูก ๑
ผูกเดียว (ทั้งเรื่องมีความยาว ๑๐ ผูก) ฉบับนี้มีแต่เพียงบานแผนก ไม่มีอวสานพจน์

ฉบับที่ ๒ ฉบับกรุงธนบุรี พระมหาช่วย วัดปากน้ำ (วัดกลาง) ธนบุรี จาร
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ มีความยาว ๑๐ ผูกครบ ขณะนี้เก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ หมายเลข
คัมภีร์ ๒๐๕๓ ที่ ๑๒๖ วันที่ ๖/๑

ฉบับที่ ๓ ฉบับรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ พระมหาจันทร์ วัดใหญ่ จังหวัด
เพชรบุรี จารเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๐ มีความยาว ๑๐ ผูกครบ ขณะนี้ต้นฉบับเก็บไว้ที่หอสมุด
แห่งชาติ

การจัดพิมพ์เผยแพร่ฉบับนี้ คณะกรรมการหอสมุดวชิรญาณได้ปริวรรตเป็นอักษร
ไทย โดยมีได้แก่โชด้อยคำและเนื้อหาทั้งสิ้น และได้พิมพ์ครั้งแรกเพื่อเป็นหนังสือแจก
ในงานพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าประสานศรีโส และพระองค์เจ้าประไพ
ศรีสอาด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ในการพิมพ์ครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระยาคำรงราชานุภาพ ได้ทรงตั้งชื่อใหม่ว่า "ไตรภูมิพระร่วง" เพื่อเป็นหนังสือคู่กับ
สุภาวดีพระร่วง" หนังสือไตรภูมิพระร่วงนี้บางครั้งก็เรียก "ไตรภูมิถา" ตามชื่อที่
ปรากฏในบานแผนกของหนังสือว่า

นิรมล ทัพเวช "การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องไตรภูมิพระร่วง" (วิทย
นิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔).
หน้า ๔-๖.

"เนื้อความ ไตรภูมิพระร่วงนี้ มีในกาลเมื่อโคโลโส และมีในประกาศโพ้น
เมื่อศักราชได้ ๒๓ ปีระกา^๑ เดือน ๔ เพ็ง วันพฤหัสบดีวาร" (ไตรภูมิ/๒)

และปรากฏในอวสานพจน์ของหนังสือว่า

"แต่โคโลโส ไตรภูมิภคณา เมื่อโคโลโส ปีระกา ศักราช ๒๓ เดือน ๑๐ เพ็ง
วันพฤหัสบดี มฤคเศียรนักษัตร" (ไตรภูมิ/๑๕๖)

ต่อมาได้มีผู้แปลหนังสือไตรภูมิพระร่วง เป็นภาษาต่างประเทศ คือ ศาสตราจารย์
ยอรัช เซเคส์ (G. Coedès) และ อาร์แซง โบล (C. Archaimbault)
แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสชื่อ Les Trois Mondes^๒ (Traibhumi Pra Ruang)
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ แฟรงค์ อี เรโนลด์ (Frank E. Reynolds) และ มานี บี
เรโนลด์ (Mani B. Reynolds) แปลเป็นภาษาอังกฤษชื่อ Three Worlds According
to King Ruang A Thai Buddhist Cosmology^๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕
สำหรับวิทยานิพนธ์นี้จะใช้ชื่อ ไตรภูมิพระร่วง เพราะเป็นชื่อที่รู้จักกันโดยทั่วไป

๒. เรื่องย่อไตรภูมิพระร่วง

เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น ๑๑ กัณฑ์ กล่าวถึงภูมิ ๓ คือ

กามภูมิ ตั้งแต่กัณฑ์ที่ ๑ ถึงกัณฑ์ที่ ๖

รูปภูมิ กัณฑ์ที่ ๗ กัณฑ์เดียว

อรุณภูมิ ตั้งแต่กัณฑ์ที่ ๘ ถึงกัณฑ์ที่ ๑๑

ศักราช ๒๓ เป็นปีจุลศักราชใหม่ที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงลบจุลศักราช
เก่า แล้วตั้งจุลศักราชใหม่อัน จุลศักราช ๑ ตรงกับ พ.ศ. ๑๘๖๖ จุลศักราช ๒๓ จึงตรง
กับ พ.ศ. ๑๘๘๘ (ไตรภูมิ/หน้าคานา)

๒

G. Coedès et C. Archaimbault, Les Trois Mondes (Paris: Ecole française d'extreme-Orient, 1973).

๓

Frank E. Reynolds & Mani B. Reynolds, Three Worlds According to King Ruang (California; Copyright by the Regents of the University of Carifornia, 1982).

เนื้อหาโดยย่อของแต่ละกัณฑ์ดังนี้

ปฐมกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๑ เรื่องนรกภูมิ กล่าวถึง นรกใหญ่ ๔ ชุม คือ สัตยพิพานรก กาสสุตตนรก สังฆาฏนรก มหาโรรวนรก ทวาปนรก มหาตวาปนรก และมหาอวิจีนรก

ฝูงสัตว์ที่เกิดในนรกทั้ง ๔ นี้ เพราะทำกรรม คือได้ทำบาปด้วย กาย วาจา และใจ ในนรกใหญ่ทั้ง ๔ ชุมนี้ แต่ละชุมมีนรกบ่าวอยู่คานละ ๔ ชุม รวมเป็นนรกบ่าว (บริวาร) ๑๖ ชุมคือ เวครณีนรก สุนัขนรก สโชนนรก อังคารกาสุนรก โลหภูมิภนรก อโยทกนรก ดุสพาสนรก สัตยิตนรก พิลสนรก ไปราณมิพทนรก โลหิตนรก โลหฬิสนรก สังฆาฏนรก อวิงสิตนรก โลหสิมพลีนรก และมีจุณาภิฏนรก

ตอจากนั้นกล่าวถึง โลกัณฑ์นรก ผู้ที่ไปเกิดในนรกนี้ ได้แก่ผู้ที่ทำร้ายพ่อแม่ สมณะพราหมณ์ ผู้มีศีล และยุบงให้สงฆ์แตกแยกกัน โลกัณฑ์นรก ตั้งอยู่ระหว่างจักรวาล ๓ จักรวาลสัมภังคกันอยู่ คำนสูงถึงพรหมโลก คำนล่างถึงน้ำที่รองรับแผ่นดิน คำนกว้าง ๔,๐๐๐ โยชน์ ภายในมีค โลกัณฑ์นรกมีจำนวนมากเพราะมีทุกแห่งที่จักรวาล ๓ จักรวาลสัมภังคกันอยู่ นรกชุมสุดท้ายคือ มหาอวิจีนรก อยู่ท่าสุคติตนรกชุมอื่น ๆ เป็นที่อยู่ของสัตว์ที่ทำกรรมหนักคือ บัฏจอนันตริยกรรม มีการฆ่าพ่อแม่เป็นต้น

ทุติยกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๒ ศิวจินานภูมิ กล่าวถึง กำเนิดสัตว์ศิวจินาน ๔ ลักษณะคือ อิตตชโยนิ เกิดจากไข่ ชลาพุชโยนิ เกิดจากครรภ์ สังเสทชโยนิ เกิดในถ้ำไคล ออุปาสติกโยนิ เกิดผุดขึ้น สัตว์ที่เกิดจากโยนิทั้ง ๔ คือ ครุฑ นาค สิงห์ ช้าง ม้า วัว ควาย เนื้อเตี๊ยน ราชสีห์ ๔ จำพวกคือ คินนเสนะ กาศสีนระ บัฏตวรสีนระ และไกรสรสีนระ ช้าง ๑๐ จำพวกคือ กาทาพกหัตถีกุล คิงเคยยหัตถีกุล บัฏตวรหัตถีกุล ทามพหัตถีกุล คันชหัตถีกุล มังคลหัตถีกุล เหมหัตถีกุล อุโปสถหัตถีกุล และฉันทันคหัตถีกุล ปลา ๗ ตัวคือ ทิมิ ทิมิงคละ ทิมิริงคละ อานนท์ ทิมินทะ อชฌนาโรหะ และมหาทิมิระ ตอนสุดท้ายของกัณฑ์ ๒ ไท้พรรณนา ครุฑภิกขุ และนาคภิกขุ

ตติยกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๓ เปรตภูมิกล่าวถึง เปรตโดยกล่าวเน้นเรื่อง บุพกรรม ไม่ได้กล่าวถึงประเภทของ เปรตแต่บอกที่อยู่ของ เปรตเป็นพวก ๆ เช่น เปรตที่อยู่นอกเมืองราชคฤห์ ชื่อว่าเปรตยมโลก เปรตบางจำพวก อยู่กลางมหาสมุทร บางจำพวก อยู่เหนือเขา บางจำพวกอยู่กลางเขา เปรตบางจำพวกเมื่อคืน ช้างแรมเป็นเปรต เมื่อคืนข้างขึ้นเป็นเทพยดา

จตุตถกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๔ กล่าวถึง อสุรกายภูมิ แบ่ง อสุรกาย เป็น ๒ พวกคือ กาลกัญชกาอสุร และทิพยอสุรกาย พร้อมทั้งที่อยู่ของอสุรเหล่านั้น เช่น "เมืองทิศ ตะวันออกนั้นมีพระญาอสุร ๒ คน คนหนึ่งชื่อว่า เวปจิตราสูร นั้นเป็นพระญาแก่อสุร ทั้งหลายอยู่เบื้องบุพพวิเทหะนั้นแล เมืองทักษิณทิศมีพระญาอสุร ๒ คน คนหนึ่งชื่อ สุลี เป็นพระญาแก่อสุรทั้งหลายอยู่เบื้องชมพูทวีปนี้แล ฝ่ายตะวันตกมีพระญาอสุร ๒ คน คนหนึ่งชื่อ เวราสูร คนหนึ่งชื่อว่า บริกาสูร เป็นพระญาแก่อสุรทั้งหลาย อันอยู่เบื้อง อมรโคยานทวีปแล เมืองอุตตรทิศมีพระยาอสุร ๒ คน คนหนึ่งชื่อ พรหมทัต คนหนึ่งชื่อ ราหู เป็นพระญาแก่อสุรทั้งหลายอันอยู่เบื้อง อุตตรกुरुทวีป นั้นแล" (ไตรภูมิ/๓๕)

ปัญจกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๕ มนุสสภูมิ กล่าวถึง กำเนิดมนุษย์ ตั้งแต่เป็นกลละ อยู่ในครรภ์ ๗ วัน ๙ วัน ๒๑ วัน จนกระทั่งถึง ๔ เดือน ๕ เดือน หรือ ๑๐ เดือน ทวีป ๔ คือ ชมพูทวีป บุพพวิเทหทวีป อุตตรกुरुทวีป และอปรโคยานทวีป บุตร ๓ จำพวก คือ อริชาตบุตร บุตรที่เฉลียวฉลาดกว่าพ่อแม่ อมนุษย์บุตร บุตรที่เฉลียวฉลาดเท่าพ่อแม่และ อวชาตบุตร บุตรที่ค้อยกว่าพ่อแม่ มนุษย์ ๔ จำพวก คือ คนนรก คนเปรต คิริจฉาน และคนมนุษย์ ตัวอย่างคนมีบุญที่ ๑ พระมหาจักรพรรดิ และสมมติพระมหาจักรพรรดิมี จักรรัตนะ หัตถิรัตนะ อัสวาริรัตนะ มณีรัตนะ อิตถิรัตนะ คนพิริรัตนะ ปริณายกรัตนะ ตัวอย่างคนมีบุญที่ ๒ พระเจ้าอโศกมหาราช ตัวอย่างคนมีบุญที่ ๓ ไชยศึกเศรษฐี ทอมาโคกล่าวถึงเรื่อง บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ และเหตุแห่งมรณะ ๔

ฉกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๖ ฉกามาจรภูมิ กล่าวถึง เรื่อง สวรรค์ ๒ ชั้น คือ จาตุมหาราชिकासวรรค์ ดาวดึงส์สวรรค์ ยามาสวรรค์ ทูลिकासวรรค์ นิมมานรดีสวรรค์ และปรินิมิทวสวัตติสวรรค์ เป็นที่น่าสังเกตุว่า การบรรยายสภาพของสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ พระมหาธรรมราชาลิไทย ได้บรรยายมากกว่าสวรรค์ชั้นอื่น และบรรยายอย่าง วิจิตรพิศดาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะถือว่าสวรรค์ชั้นนี้ เป็นที่ประทับของพระอินทร์ ซึ่งถือว่า เป็นหัวหน้าของทวยเทพทั้งปวง

สัตตกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๗ รูปาวจรภูมิ กล่าวถึง รูปพรหม (พรหมนิรูป) ๑๖ ชั้น และการบำเพ็ญคุณธรรมที่จะไปเกิดในภูมิเหล่านั้น รูปพรหม ๑๖ ชั้นคือ พรหมปารีสัชชภูมิ พรหมบุโรหิตภูมิ มหาพรหมภูมิ ปริตตภาภูมิ อัปป์มาณาภูมิ อากัสราภูมิ ปริตตสุภาภูมิ

อัปมาตฤภาภุมิ สุกกิมหาภุมิ เวหิปนลาภุมิ อสัณฺฑิสัศตภาภุมิ อวิหาภุมิ อตปฺปาภุมิ สุทฺธสสาภุมิ และอกนิฏฺฐาภุมิ

อภฺถมกัณฺฐ กัณฺฐที่ ๔ อรูปาวจรภุมิ กล่าวถึง อรูปพรหม (พรหมที่ไม่มีรูป) ๔ ภุมิคือ อากาसानันฺดูจาตณภุมิ วิญญานันฺดูจาตณภุมิ อากิญจัญญายตณ และเนวสัณฺดูยานา สัณฺดูยาตณภุมิ ตอนท้ายของ กัณฺฐกล่าวถึง นิพพรวรณังสีของพระพุทธเจ้า

นวมกัณฺฐ กัณฺฐที่ ๕ อวินิโรครูป กล่าวถึงทุกสิ่งที่อยู่ในภุมิทั้ง ๓ ว่าอยู่ในกฎของความไม่เที่ยง เช่น สัตว์โลกที่เวียนว่ายตายเกิดในภุมิทั้ง ๓ เมื่อเกิดขึ้นแล้วยอมสลายไป แม้แต่สิ่งที่เป็นรูปขรรวมล้วน ๆ เช่น ภูเขาลม น้ำ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ความพเนาะระเหิ การากร ชมพูทวีป ล้วนแต่เป็นไปตามกฎของความไม่เที่ยงทั้งสิ้น

ทสมกัณฺฐ กัณฺฐที่ ๑๐ โองาสมหากัณฺฐปสุตฺตคา- กัณฺฐวินาศและอุมิตี กล่าวถึง กัณฺฐที่พินาศและการอุมิตีขึ้นของสิ่งต่าง ๆ โดยเริ่มกล่าวถึง ความพินาศของภุมิชั้นต่าง ๆ คัวย ไฟ น้ำ และลม กำเนิดมมนุษย์ กำเนิดดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ กำเนิดฤดู วัน เดือน ปี การตั้งหัวหน้าชุมชน การดำรงชีวิตและการบำเพ็ญคุณธรรม เพื่อเข้าถึงนครนิพพาน

เอกาทสมกัณฺฐ กัณฺฐที่ ๑๑ นิพพานกถา กล่าวถึงนิพพานสมบัติโดยพรพรมมา ให้เห็นความสุขสมบูรณของ เมืองนิพพาน

ข. ศึกษาเปรียบเทียบโครง เรื่องและที่มาของ เนื้อ เรื่อง โลกุณฺโปกัณฺฐกับไตรภุมิ

พระร่วง

๑. ศึกษาเปรียบเทียบโครง เรื่อง

ศาสตราจารย์กฤษดา มัลลิกะมาส อธิบายความหมายของคำว่า "โครง เรื่อง"

ว่า

"โครง เรื่องมีลักษณะใกล้เคียงกับเนื้อเรื่อง บุคสันและสัง เชนความกว่า เนื้อเรื่อง โครงเรื่องอาจบอกเราว่า ตัวละครคิดอย่างไร พุคอะไร แต่จะไม่บรรยายหรือวิเคราะห์ตัวละครเหล่านั้นเหมือนในเนื้อเรื่อง แม้เหตุการณ์ที่กล่าวถึง เฉพาะเหตุการณ์สำคัญในเนื้อเรื่อง เท่านั้น"

ศาสตราจารย์กฤษดา มัลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐๑.

ดังนั้นโครงเรื่องจึงหมายถึง เรื่องราวที่มีลักษณะเป็นเค้าโครงบอกเฉพาะ
จุดที่สำคัญ ๆ ของเรื่องเท่านั้น โครงเรื่องโลกุပ္ปัตติกับไตรภูมิพระร่วง เมื่อเปรียบเทียบ
จะไ้ดังนี้

โลกุပ္ปัตติ	ไตรภูมิพระร่วง
<p>ผู้แต่งไม่ใคร่แน่ เนื้อหาเป็นปริศนาหรือ กัณฑ์ แต่จากเนื้อหาพอจะแบ่ง เป็น ๗ ส่วน ดังนี้</p>	<p>แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๑๑ กัณฑ์ แต่ละกัณฑ์ มีเนื้อหาจบในเรื่องที่กำลังกล่าวถึง</p>
<p><u>ส่วนที่ ๑</u> บทปณามคาถาณัสนการพระ รัตนศรีย กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการแต่ง เรื่องนี้โดยอาศัยคัมภีร์ แต่ไม่ใคร่ระบุชื่อ ของคัมภีร์เหล่านั้น</p>	<p><u>กัณฑ์ที่ ๑</u> ก่อนที่จะถึงกัณฑ์ที่ ๑ มีบท ปณามคาถาณัสนการพระรัตนศรีย มีบานแนก กล่าวถึงชื่อคัมภีร์ที่ใช้ประกอบในการแต่ง และชื่ออาจารย์ของผู้แต่ง เนื้อหากัณฑ์ที่ ๑ กล่าวถึง นรกภูมิ คือ นรกใหญ่ ๔ ชุม นรกขาว ๑๖ ชุม และตัวอย่าง โลกกันคนรก และ มหาอวิจิตรรก</p>
<p><u>ส่วนที่ ๒</u> กล่าวถึง ความหมายของ โลก ๓ คือ สังขารโลก สัตวโลก โอภาส- โลก ความหมายของคำอุปัติคือ การเกิด ขึ้น</p>	<p><u>กัณฑ์ที่ ๒</u> ศิริจนาณภูมิ กล่าวถึง นรกใหญ่ ๔ ชุม นรกขาว ๑๖ ชุม และตัวอย่าง โลกกันคนรก มหาอวิจิตรรก</p>
<p><u>ส่วนที่ ๓</u> กล่าวถึง การเกิดขึ้นและ เสื่อมสลายของสัตวโลก</p>	<p><u>กัณฑ์ที่ ๓</u> เปเรตภูมิ กล่าวถึงชนิดของ เปเรต ที่อยู่ของ เปเรต และบุพพกรรมของ เปเรต</p>
<p><u>ส่วนที่ ๔</u> กล่าวถึง การเกิดขึ้นและ การเสื่อมสลายของสังขารโลก</p>	<p><u>กัณฑ์ที่ ๔</u> อสุรกายภูมิ กล่าวถึง การแบ่ง อสุรกายเป็น ๒ พวก คือ กาลกัญชกาสุร และ ทิพยอสุร พร้อมทั้งที่อยู่ของอสุรเหล่านั้น</p>
<p><u>ส่วนที่ ๕</u> กล่าวถึง ความพินาศของ โอกาสโลก เพราะ ไฟ น้ำ และลม กำเนิดโลก โดยเกิด มนุษย์ พืชพันธุ์</p>	<p><u>กัณฑ์ที่ ๕</u> มนุสสภูมิ กล่าวถึง กำเนิด มนุษย์ ตั้งแต่เป็น กลละ จนถึงคลอด ทวีป ๔ ทวีป บุตร ๓ จำพวก มนุษย์ ๔ จำพวก</p>

โลกุณย์คติ	ไตรภูมิพระร่วง
<p>ขัตติยาหาร ควงอาทิตย์ ควงจันทร์ วัน เดือน ปี ฤๅ ภูเขา ทวีป การตั้งหัวหน้า ชุมชน</p>	<p>และตัวอย่างคนมีบุญ</p>
<p><u>ส่วนที่ ๒</u> กล่าวถึงภูมิศาสตร์และ การศาสตร์ของโลกสมัยโบราณคือ ทวีป ๔ ทวีป ภูเขาสิเนรุ ภูเขามิพานต์ วิถีโคจรของดาวนักษัตร วิถีโคจรของควงอาทิตย์ วิถีโคจรของควงจันทร์</p>	<p><u>กัณฑ์ที่ ๒</u> ฉกามาพจรภูมิ กล่าวถึง สวรรค์ ๒ ชั้นคือ จาคุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา कुสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตตวิเสท</p>
<p><u>ส่วนที่ ๓</u> กล่าวถึง ชื่อผู้แต่งและ อาจารย์ของผู้แต่ง</p>	<p><u>กัณฑ์ที่ ๓</u> รูปาวจรภูมิ กล่าวถึง รูปพรหม ๑๒ ชั้น และการบำเพ็ญคุณธรรมที่จะไปเกิด ในภูมินี้</p>
	<p><u>กัณฑ์ที่ ๔</u> อรูปาวจรภูมิ กล่าวถึง พรหม ที่ไม่มีรูป ๔ ภูมิ</p>
	<p><u>กัณฑ์ที่ ๕</u> อวินิภครูป กล่าวถึง อนิจจะลักษณะ คือความไม่เที่ยง ทุกสิ่งที่อยู่ใน โลกตกอยู่ในกฎของความไม่เที่ยง:</p>
	<p><u>กัณฑ์ที่ ๖</u> โอภาสมหากัลปสุตตคา- กัลปวินาสและอุมิตี กล่าวถึง ความพินาศ และการเกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ ในโลก</p>
	<p><u>กัณฑ์ที่ ๗</u> นิพพานถา กล่าวถึงนิพพาน สมบัติ โดยพรรณนาถึงความสุขของนิพพาน - ในตอนท้ายของ เรื่องกล่าวถึง ผู้แต่ง หนังสือประกอบในการแต่งและอาจารย์ของ ผู้แต่งด้วย</p>

จากตาราง เปรียบเทียบโครงเรื่อง โลกุบัติศึกับไตรภูมิพระร่วงข้างต้นนี้สรุป
ไว้ดังนี้

คำขึ้นต้นของคัมภีร์ ทั้งสอง เรื่อง ขึ้นต้นด้วยบทพนามคาถาตามมีสการพระรัตนตรัย
แต่ในไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยละเอียดกว่าโลกุบัติศึ นอกจากนี้
บทพนามคาถาไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงประวัติของผู้นาง ค่าย

อ้างถึงคัมภีร์ที่มาของ เนื้อหา โลกุบัติศึบอกเพียงว่าอาศัยคัมภีร์ต่าง ๆ ใน
การแต่งแต่ไม่ได้บอกชื่อคัมภีร์ ไตรภูมิพระร่วงอ้างถึงคัมภีร์ที่ใช้ประกอบในการแต่งถึง
๓๐ กว่าคัมภีร์ ทั้งในตอนต้นและตอนท้ายของ เรื่อง

การแบ่ง เนื้อหา โลกุบัติศึไม่ได้แบ่ง เป็นปริเฉท หรือกัณฑ์ ลักษณะของ เนื้อหา
เป็นการบรรยายตั้งแต่ต้นจนจบ ไตรภูมิพระร่วงแบ่ง เนื้อหาออกเป็น ๑๑ กัณฑ์ แต่ละกัณฑ์
มีเนื้อเรื่องจบในกัณฑ์นั้น ๆ

เนื้อหา โลกุบัติศึ กล่าวถึงการเกิดและเสื่อมสลายของ สังขารโลก สัตวโลก
และโอกาสโลก กำเนิดมนุษย์และพืชพันธุ์ธัญญาหาร ภูมิศาสตร์โลกและดาราศาสตร์สมัย
โบราณ ไตรภูมิพระร่วงกล่าวถึง เรื่อง นรก สัตว์วิจิตรนาน เปรต อสุรกาย มนุษย์
สวรรค์ ๒ ชั้น รูปพรหม ๑๒ ชั้น อรูปพรหม ๔ ภูมิ อนิจจลักษณะ ความพินาศของโลก
และพระนิพพาน โดยสรุปแล้ว เนื้อหาของ ไตรภูมิพระร่วงมีมากกว่า โลกุบัติศึ ถ้าดู
จากตาราง เนื้อหาวรรณกรรมโลกศาสตร์จะเห็นว่า เรื่อง โลกุบัติศึ มีเนื้อหาวรรณกรรม
โลกศาสตร์เพียงร้อยละ ๒๓.๒๓ ในขณะที่ไตรภูมิพระร่วงมีเนื้อหาวรรณกรรมโลกศาสตร์
ถึงร้อยละ ๘๖.๗๖

เนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน เนื้อหาโลกุบัติศึที่คล้ายคลึงกับไตรภูมิพระร่วง คือ
เรื่อง อนิจจลักษณะ กล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในโลกไม่พ้นสภาพอนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง
และเรื่องความพินาศและกำเนิดสิ่งต่าง ๆ ในโลก เนื้อหาส่วนนี้ โลกุบัติศึอยู่ตอนต้น
และตอนกลางของ เรื่อง ไตรภูมิพระร่วงอยู่ในกัณฑ์ที่ ๔ และ ๑๐

เนื้อหาที่ต่างกัน เนื้อหาที่กล่าวถึงในโลกุบัติศึ แต่ไม่กล่าวถึงใน ไตรภูมิพระร่วง
คือ เรื่อง ความหมายของคำว่า โลก สังขารโลก สัตวโลก และโอกาสโลก การเกิด

และเสื่อมสลายของสังขารโลก และสัตว์โลก เนื้อหาที่กล่าวถึงในไตรภูมิพระร่วงแต่
ไม่กล่าวถึงในโลกปิตติคือ เรื่อง นรก เปต ศิรัจฉาน อสุรกาย มนุษย์ สวรรค์ ๒ ชั้น
และพรหมไม่มีรูป ๔ ภูมิ

ความยาวของ เนื้อหา โลกปิตติมีความยาว ๒ ผูก ไตรภูมิพระร่วงมีความยาว
๑๐ ผูก คัมภีร์ไบเบิลอักษรขอม

เนื้อหาของคัมภีร์ โลกปิตติและไตรภูมิพระร่วง บอกชื่อผู้แต่งและอาจารย์
ของผู้แต่ง เหมือนกัน

ดังนั้น โคร่ง เรื่องโดยสรุปเรื่อง โลกปิตติมีความมุ่งหมายเพื่อกล่าวถึง
ความหมายของคำว่า โลก สังขารโลก โอกาสโลก กำเนิดและการเสื่อมสลายของสังขารโลก
สัตว์โลก และโอกาสโลก ไตรภูมิพระร่วงมีความมุ่งหมายเพื่อจะกล่าวถึง กามภูมิ รูปภูมิ
อรุณภูมิ และโลกุตระภูมิ คือนิพพาน

๒. ศึกษาเปรียบเทียบที่มาของเนื้อเรื่อง

คัมภีร์ โลกปิตติและไตรภูมิพระร่วง มีที่มาของ เรื่องจากแหล่งข้อมูลเดียวกัน
คือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ประเภทพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์พิเศษ
ซึ่ง เปรียบเทียบได้ดังนี้

อันดับที่	แหล่งที่มาข้อมูล	โลกปิตติ	ไตรภูมิพระร่วง
	<u>พระไตรปิฎก</u>	จากพระไตรปิฎก ๔ แห่ง คือ จุฬมาลุงโกยวาทสูตร ญานกถา พรหมนิมิตตนิคสุต อวิชาสูตร มหานิทานสูตร	จากพระไตรปิฎก ๕ แห่ง คือ มหานิทานสูตร ธรรมปาลี เลขยสูตร ธรรมบท พุทธวงศ์ จริยาปิฎก

อันดับที่	แหล่งที่มาข้อมูล	โลกุပ္ปัติ	ไตรภูมิพระร่วง
๒.	อรรถกถา	<p>อินทรียวรรคที่ ๑ จุฬินสูตร สักตสุริยสูตร มหาปรินิพพานสูตร อักคณฺณสูตร ปหาราตสูตร อุโปสถสูตร เณมิราชชาดก เอกธัมมปาสิ ชนคคหสูตร</p> <p>จากอรรถกถา ๕ แห่ง</p> <p>สมังคลวิลาสินี ปัตตจสุทนี มโนรตปุรณี สวรรคตปกาสินี วิสุทธีมรรค</p>	<p>จากอรรถกถา ๑๐ แห่งคือ</p> <p>สมันตปาสาทิกา สมังคลวิลาสินี ปัตตจสุทนี มโนรตปุรณี สวรรคตปกาสินี ชาคกัฏฐกถา มหุวรรควิลาสินี วิสุทธีมรรค พระอภิธรรมวาทาร พระอภิธรรมมัตถสังคหะ</p>
๓.	ฎีกา	<p>จากฎีกา ๒ แห่ง</p> <p>สวรรคตทีปนี ปรมัตถมัญจสา</p>	<p>จากฎีกา ๒ แห่ง</p> <p>สวรรคตทีปนี ลีนีตตปกาสินี</p>

อันดับที่	แหล่งที่มาข้อมูล	โลกุปัตยกรรม	ไตรภูมิพระร่วง
๔	<u>ปกรณ์พิเศษ</u>	จากปกรณ์พิเศษ ๑ แห่ง อรุณวทีสูตร	จากปกรณ์พิเศษ ๔ แห่ง ชินาลังการ สารัตถสังคหะ มิลินทปัญหา อนาคตวงศ์ โลกบัญญัติ มหากัปป์โลกสัณฐานบัญญัติ อรุณวทีสูตร โลกุปัตยกรรม

จากการเปรียบเทียบที่มาของเรื่องข้างต้นนี้ โลกุปัตยกรรมที่มีมาจากพระไตรปิฎกมากกว่าไตรภูมิพระร่วงคือ โลกุปัตยกรรมที่มีมาจากพระสุตฺต ๕ พระสุตฺต ไตรภูมิพระร่วงมีที่มาจากพระสุตฺต ๒ พระสุตฺต และ ๓ คัมภีร์ ประเภทอรรถกถา โลกุปัตยกรรมที่มีมาจากอรรถกถาน้อยกว่าไตรภูมิพระร่วงคือ โลกุปัตยกรรมที่มีมาจากอรรถกถาเพียง ๕ คัมภีร์ ในขณะที่ไตรภูมิพระร่วงมีที่มาจากอรรถกถา ๑๐ คัมภีร์ ประเภทฎีกา ทั้ง ๒ เรื่องมีที่มาเหมือนกันคือ ๒ คัมภีร์ ประเภทปกรณ์พิเศษ โลกุปัตยกรรมที่มีมาน้อยกว่าไตรภูมิพระร่วงคือเพียง ๑ คัมภีร์ ในขณะที่ไตรภูมิพระร่วงใช้ปกรณ์พิเศษถึง ๔ คัมภีร์ สรุปแล้วไตรภูมิพระร่วง ใช้คัมภีร์ประกอบการแต่งมากกว่าเรื่อง โลกุปัตยกรรม โดยเฉพาะประเภทอรรถกถาและปกรณ์พิเศษ ดังนั้น จึงทำให้เนื้อหาของเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงกว้างขวางกว่าโลกุปัตยกรรม และครอบคลุมทั้ง ๓ ภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ

ค. ศึกษาเปรียบเทียบเนื้อเรื่อง

๑. เนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกัน

คัมภีร์โลกุปัตยกรรมกับไตรภูมิพระร่วง มีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกันคือ เรื่องโลกุปัตยกรรมเริ่มตั้งแต่เรื่องความพินาศของโอกาสโลกเพราะไฟ จนถึงมณฑลโคจรของดวงอาทิตย์ เนื้อเรื่องเหล่านี้คล้ายกับเนื้อเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง กัณฑ์ที่ ๕ อวินิโรครูป อนิจจลักษณะ

กล่าวถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในโลกไม่พ้นสภาพอนิจจังคือความไม่เที่ยง และกัตถ์ที่ ๑๐
โอกาสสมหาคัลปสูญญตา กัลปวินาสและอุบัติ กล่าวถึงความพินาศของโลกและกำเนิดสิ่ง
ต่าง ๆ ในโลก เนื้อหากล้ายคลึงกันสรุปเป็นตารางดังนี้

เนื้อหาที่คล้ายคลึงกันของ โลกปฏิบัติกับ ไตรภูมิพระร่วง

เรื่อง	โลกปฏิบัติ หน้า	ไตรภูมิพระร่วง หน้า	หมายเหตุ
ปณามคาถา	๑๙๔	๑	
โลกพินาศ เพราะไฟ	๒๐๖	๑๔๖	หน้าโลกปฏิบัติกุ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้
กำเนิดมนุษย์ กำเนิดควง	๒๑๐		
อาหิตยและกำเนิดควงจันทร์	๒๑๑	๑๔๒	
กำเนิด วัน, เดือน, ปี	๒๑๓	๑๔๖	
บุพพนิมิตที่แสดงถึงพระพุทธรูป เจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นมาในโลก	๒๐๘	๑๔๒	ไตรภูมิพระร่วง ดูจาก หนังสือไตรภูมิพระร่วง ฉบับที่ระบุในคำชี้แจง
เกิดอาหาร	๒๑๒	๑๔๖	
การสืบพันธุ์และสร้างบ้าน	๒๑๒	๑๔๗	
การเลือกตั้งหัวหน้าชุมชน	๒๑๓	๑๔๘	
โลกพินาศ เพราะน้ำ	๒๑๔	๑๔๓	
โลกพินาศ เพราะลม	๒๑๕	๑๔๓	
เรื่องขุนเขาสีเนรุ พร้อมทั้ง ภูเขาวริกัตต์ ๗ ลูก มีภูเขา บุคนธร เป็นต้น	๒๑๘	๑๒๖	
ชมพูทวีป	๒๑๒๑	๑๓๓	
ป่าหิมพานต์	๒๑๒๑	๑๓๔	
สระอโนคาค	๒๑๒๒	๑๓๔	
ควานักมัทรี	๒๑๒๔	๑๒๘	
ขนาดของ ควงอาหิตย ควงจันทร์และทาง โคจรของ ควงอาหิตย ควงจันทร์	๒๑๒๖	๑๒๘	
มณฑล โคจรของ ควงอาหิตย	๒๑๒๘	๑๓๑	

จากตาราง เนื้อหาที่คล้ายคลึงกันของ เรื่อง โลกุบัติคติกับไตรภูมิพระร่วง
นี้สรุปความคล้ายคลึงกันได้ ๓ ลักษณะ คือ

- คล้ายคลึงกันเพราะแบบแผนการแต่ง
- คล้ายคลึงกันเพราะมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน แต่รายละเอียดต่างกัน
- คล้ายคลึงกันเพราะมีที่มาจากแหล่งเดียวกันและรายละเอียดเหมือนกัน

ก) ลักษณะเนื้อเรื่อง ที่คล้ายคลึงกันเพราะแบบแผนการแต่ง

ในเรื่อง โลกุบัติคติกับไตรภูมิพระร่วงพบอยู่ ๑ แห่งคือ บทปณามศาตา ดังนี้
บทปณามศาตา

โลกุบัติคติ	ไตรภูมิพระร่วง
<p>ข้าพเจ้าขอนอบน้อมนมัสการ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา สัมพุทธเจ้า</p> <p>ข้าพเจ้าขอนอบน้อม พระ โลกนาถ พระพุทธเจ้า ผู้ทรงฝึก ชาวโลกทั้งปวง ผู้ทรงแสวงหาซึ่ง ประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลก ผู้ ทรงแสวงการอุทิศขึ้นของโลก ในที่ต่าง ๆ โคขณเนกประการ ตามความเป็นจริง</p> <p>ขอนอบน้อมพระธรรม ซึ่ง ส่องสว่าง เพื่อชาวโลกและ</p>	<p>ข้าพเจ้าขอนอบน้อมนมัสการ พระพุทธเจ้า พระสังฆกรรมและพระสงฆ์อันอุทม ควญเคียรเกล้า ณ. ที่นี้ก่อนแล้ว จักกล่าวเรื่อง เทวณิกถาคอ ไป</p> <p>ข้าพเจ้ามีความปีติปราโมช ขอนอบน้อมพระรัตนเจ้า ผู้มีดอกบัวเป็นเครื่อง รองรับ ผู้เป็นบุคคลที่คนอื่น คองการคอบเป็นเวลานาน ผู้เป็นศูนย์รวมแห่งชาวเมือง ศรีวิชัยนาลัย ผู้ประทานมหารุสอันอมตะ (อริยสัจ ๔) ผู้เจริญงอกงามด้วยบารมี ผู้มีคุณความดีเป็นรส มีเกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นกลิ่น ผู้มีผิวพรรณเหมือนชอดอกกรรณิกา</p> <p>ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระธรรมอันเป็นดวงประทีป อันเจริญงอกงามในศรีวิชัยนาลัย อันส่องแสงสว่าง</p>

โลกุบัติคติ	ไตรภูมิพระร่วง
<p>พระสงฆ์เป็นเนืองนิตย์ของ ชาวโลกและจะพรรณารื่อง โลกุบัติคติ ซึ่ง เป็นประโยชน์ ต่อไปโดยอาศัยแนวทาง ซึ่ง ใ้ จากคณฉบับต่าง ๆ (ล. /๑๔๔)</p>	<p>เพราะการประกาศ (สัจธรรม) ในดวงใจแห่งชาว ศรีสัตนาลัย ผู้มีความเบิกบานด้วยความรู้ อันปรากฏ แล้ว เพื่อเป็นเครื่องกำจัดความมืดคือ ออศุล ข้าพเจ้า ขอนอบน้อมพระสงฆ์ประเสริฐ ผู้เป็น คอกบัวในดวงใจของชาวศรีสัตนาลัย ที่เป็นผลอันเกิด จากน้ำ คือ ความรู้ ผู้สูงส่ง ผู้นำคบหา ผู้ประคับคอง อสังการ คือ พระธรรม ผู้มีศีลอันโรมลทินและมั่นคง ผู้ประกอบด้วยวิศมีคือ ปัญญา ผู้ทรงศีล</p> <p>พระราชาทรงพระนามว่าสิไทย เป็นโอรสของ พระเจ้ากรุงสุโขทัย (พญาเลอไทย) ผู้เป็นแสงสว่าง แห่งมนุษยชน ผู้มีปัญญาเพียงคังปราสาททอง ผู้มีเผ่าพันธุ์ เป็นผลอันเกิดจากศรัทธาอันมั่นคง มีความแก่กล้า ประกอบด้วยคุณคือ ทานและศีล เป็นผู้เล็งยมารคา บิคา เป็นผู้ทรงธรรม ทรงมีพระปรีชาหลักแหลมปรากฏ เป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์คือพานุสัจจะ ทรงมีสติปัญญาแก่กล้า</p> <p>อนึ่ง เรื่องภูมิภคานี้ พระราชาพระองค์นั้น ทรง นิพนธ์ไว้เป็นภาษาไทยที่เมืองศรีสัตนาลัย เพื่อประกาศ พระศาสนา โดยความเคา ตลอดกาลทุกเมื่อ</p>

จากบทพระนามคาถานี้ ลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ บทพระนามคาตาทั้ง ๒ เรื่อง
กล่าวว่ามีสการ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และมีข้อสัง เกตคือ คำว่ามีสการพระ
รัตนศรีย เรื่องโลกุบัติคติ จะกล่าวถึงคุณของพระรัตนศรียที่มีต่อชาวโลก เรื่องไตรภูมิ-

พระร่วง กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยโดยละเอียด และกล่าวถึงประวัติผู้ปกครองเรื่องนี้
ด้วย ในตอนท้ายจากภาษาบาลีแล้วชวนให้เข้าใจว่าบทนมัสการปณามกาลานี้
พระมหาธรรมราชาลิไทยไม่ได้แต่งเอง เพราะใช้สรรพนามว่า "รฤญา เกเทเน เคน จ"
แปลว่า "พระราชอาพระองค์นั้นผู้ทรงแตกฉาน..." ถ้าพระมหาธรรมราชาลิไทย ทรง
พระราชนิพนธ์เองแล้ว สรรพนามที่จะใช้น่าจะเป็น มया "อันเรา, อันข้าพเจ้า"
มากกว่า

ข) เนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน เพราะมีที่มาจากแหล่งเดียวกันแต่รายละเอียด
ต่างกัน ที่มาของ เรื่องในข้อนี้พบทั้งที่มาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา

๑) พระไตรปิฎก พบในอัครัตถุสสุตฺร ตอนที่กล่าวถึงการคัดเลือกหัวหน้า
ชุมชน ซึ่งคล้ายคลึงกับเรื่องโลกุปัติ และไตรภูมิพระร่วง ในอัครัตถุสสุตฺรกล่าวถึงผู้ที่
ได้รับการคัดเลือกเป็นหัวหน้าชุมชน เป็นสัตว์ผู้หนึ่งที่สวยงาม น่าเกรงขาม แต่ใน
โลกุปัติและไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นหัวหน้าชุมชนคือ พระ
โพธิสัตว์ เชน

อัครัตถุสสุตฺร

... อถ โข เต วา เสฏฺฐะ สหฺจทา โย เนสํ สหฺจโต อภิรูปฺตโร จ ทสฺสนียกโร
จ ปาสาทิกกโร จ มเนสฺสอชฺทโร จ ทํ สหฺจํ อปฺสฺสงฺกมิทฺวา เอตทโวจฺ จ เอหิ โภ สหฺจํ
สมฺมาชียิตฺตพฺพํ ชียิ สมฺมาตฺรนิทฺตพฺพํ ครฺหิ สมฺมาปทฺตพฺพาทฺตพฺพํ ปทฺตพฺพาทฺตสิ ๑ เต ปน สฺส
สาสิณํ ภาคํ อปฺนุทฺตํ ๑... (ที. ป่า. ๑๑/๒๒/๑๐๒)

ว่าเสฏฐะ ครั้นแล้วสัตว์เหล่านั้น พวกมันเข้าไปหาสัตว์ที่สวยงามกว่า น่าดู
น่าชมกว่า น่าเลื่อมใสกว่า และน่าเกรงขามกว่าสัตว์ทุกคนแล้ว จึงแจ้งเรื่องนี้ว่า
ข้าแต่สัตว์ผู้เจริญ มาเถิดพ่อ ขอพ้อจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ จงตีเทียบ
ผู้ที่ควรตีเทียบได้โดยชอบ ส่วนข้าพเจ้าจะแบ่งชาวสาสิให้แกพ้อ คุณรว่าเสฏฐะ
สัตว์ผู้นั้นรับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว จึงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ ตีเทียบ
ผู้ที่ควรตีเทียบได้โดยชอบ ชับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนสัตว์เหล่านั้นก็แบ่งชาวสาสิ
แก่สัตว์ผู้เป็นหัวหน้านั้น

โลกุပ္ปิตติมีข้อความตรงกับวิสุทธิมรรค ซึ่งข้อความตอนนี้ขยายเนื้อหาของ
อัครคฤงสุทร ไทกล่าวว่ามีผู้ได้รับเลือกเป็นหัวหน้าคือ พระโพธิสัตว์ เช่น

โลกุပ္ปิตติและวิสุทธิมรรค

เอว กตสนุนิฏฐาเนสุ ปน สหุเตสุ อิมสวปี ยาว กญเป อยเมว ภควา
โพธิสสุทกุโตะ เตน สมเยน เตสุ สหุเตสุ อภิรูปโตโร จ ทสสปีตยโตโร จ มเสถอชโตโร
จ พุชิสมนุญโน ปฎิปโต นิคคหปคฺคหํ กาคฺคํ ฯ เต คํ อุลลํกิมิทฺวา ยาจิตฺวา สมนุนิสฺสุ
ฯ โส มหาชเนน สมนุโตะติ มหาสมฺมุโตะ ฯ เชชฺชทานํ อธิปตฺติชฺชชฺชโย ชนฺนเมน สเมน
อปเรสํ วยุเชตฺติ ราชาสี ตีฬิ นามเมหิ สญฺชายิตฺถ ฯ ยํ สหฺพํ ฬิ โลเก อจฺจนวิญฺญานํ
โพธิสสุทฺโต ตตฺถ อาทิปฺริโสติ ฯ... (วิสุทธิ. ๒/๒๒๒) (ล. / ๑๕๕)

- ก็แล ในสัตว์ทั้งหลายที่ทำความตกลงกันอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์
นี้แหละเป็นพระโพธิสัตว์ในภพนี้ ในสมัยทรงเป็นผู้มีรูปร่าง เป็นผู้นาชม มีศักดิ์มาก
เต็มเปี่ยมด้วยความรู้ มีกำลังมาก ในหมู่สัตว์ทั้งหลาย สามารถที่จะยกย่องและชม
เชาทั้งหลายจึงเข้าไปหาท่านอ่อนน้อมแล้ว เชื้อเชิญ พระโพธิสัตว์นั้นปรากฏโดยพระนาม
๓ พระนามคือ พระนามว่ามหาสมมติ เพราะเป็นผู้ที่มหาชนนั้นนอบน้อม พระนามว่ากษัตริย์
เพราะทรงเป็นเจ้าเป็นใหญ่แห่ง เกษตรทั้งหลาย พระนามว่าราชา เพราะทรงยังผู้อื่น
ให้อินทฺ์โดยธรรมเสมอกัน ตำแหน่งใดนับเป็นตำแหน่ง อัจฉริยะในโลก พระโพธิสัตว์เจ้า
นั้นเองทรง เป็นบุรุษคนแรกในตำแหน่งนั้น

ไตรภูมิพระร่วง มีเนื้อหาตอนนี้คล้ายกับอัครคฤงสุทร วิสุทธิมรรค และโลกุပ္ปิตติ
แต่คุณสมบัตินี้เป็นหัวหน้าชุมชนคือ พระโพธิสัตว์เน้นคุณธรรมด้านจิตใจ เช่น

ไตรภูมิพระร่วง

.....ครั้นว่าเขาคูมนุมกันแล้ว อันนี้ เขาจึงไปไหว้พระโพธิสัตว์เจ้า
ขอให้ท่านเป็นเจ้าเป็นจอมแก่เรา เขาจึงอภิเษกพระโพธิสัตว์ราชา
อันเรียกว่ามหาสมมติราชานั้นไว้ เพราะจะว่า ในคุณทั้งหลายยอมยกย่อง
เป็นใหญ่แล้ว อันเรียกว่าชื่อ ชักติยะนั้นไว้ เพราะจะว่า คนทั้งหลายใหญ่แบ่งปัน
ไรนาเขาน่าแก่คนทั้งหลายแล้ว อันเรียกว่าชื่อ ว่าราชานั้น เพราะท่านนั้น
ถูกเนื้อพียงใจคนทั้งหลายแล้ว จึงเรียกว่าราชาเพื่อค้ำจุนแล้ว พระโพธิสัตว์
เจ้า หากเป็นผู้ชายทั้งหลายแล้ว คนทั้งหลายยอมยกย่องท่านให้เป็นพระญาไว้

เพราะเขาเห็นท่านนั้นมีรูปโฉมอันงามกว่าคนทั้งหลาย และรู้ว่าคนทั้งหลาย
แลใจงามใจดีกว่าคนทั้งหลาย ใจซื่อ ใจตรง ใจบุญ ยิ่งกว่าคนทั้งหลาย
เขาเห็นดังนั้น เขาจึงตั้งให้เป็นพระญา เป็นเจ้า เป็นจอม เขาเพื่อ
ดังนั้นแล ฟังสอนเรียกชื่อ ชักศิษยานักสืบสันดานมากขอโทษบัดนี้แล...
(ไตรภูมิ/๔๔)

จากตัวอย่างนี้ เนื้อหาที่คล้ายคลึงกันเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงและโลกุบัติคดี
มีที่มาจากแหล่งข้อมูลเดียวกันคือ อัครคฤถุสสุตหรือวิสุทธิมรรค แต่รายละเอียดต่างกัน
คุณสมบัตินี้เป็นหัวหน้าชุมชนในโลกุบัติคดี เพิ่มจากอัครคฤถุสสุต ๒ อย่างคือ มีความรู้ และ
มีกำลังมาก แต่ในไตรภูมิพระร่วง เน้นคุณสมบัตินี้หัวหน้าชุมชนที่ใจ คือผู้ที่ เป็นหัวหน้าชุมชน
นอกจากจะมี รูปงาม รูปร่างแล้วต้องมี ใจงาม ใจดี ใจซื่อ ใจตรง ใจบุญ ด้วย

๒) อรรถกถา พบในวิสุทธิมรรคตอนเริ่มต้นโลกจะพินาศเพราะไฟ ใน
โลกุบัติคดีบรรยายเหตุการณ์เหมือนกับวิสุทธิมรรคคือเหตุการณ์เกิดขึ้นเพราะธรรมชาติ
ไตรภูมิพระร่วงบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะมนุษย์ทำชั่วต่าง ๆ เช่น

โลกุบัติคดีและวิสุทธิมรรค

... ยสมิ ฆิ สมเย กบโป อคฺคินา วินสฺสตี ฯ อาทิโตว กบฺปวินาสกมฺหาเมโข
วฺจฺจิทฺตฺวา โภจฺจิสฺสทสฺสจฺจกฺวาทิ เอกํ มหาวสฺสํ วสฺสตี ฯ มนุสฺสา ตฺถฺวรา สพฺพวิชาณี
นิหริตฺวา วปฺปนฺตี ฯ สฺสฺเสสฺสุ ปน โคชายิตกมฺตฺยเตสฺสุ ชาเตสฺสุ คหฺรภรวํ รวฺนโต
เอกพิณฺทุมฺปิ น วสฺสตี ฯ ททา ปฺจฺฉินฺนเมว* วสฺสํ โหตี ฯ (วิสุทธิ. ๒/๒๕๕)(ล./ ๔๔๓)

- ก็แล ในสมัยที่กัปพินาศเพราะไฟ แรกที่เคี้ยวมหาเมฆล้างกัปก็ตั้งขึ้น
ยังฝนใหญ่หาหนิงให้ตกทั่วแสนโกฏิจักรวาล พวกมนุษย์ก็ใจน่านเอาพืชทั้งปวง ไปหว่าน
แต่ครั้นข้าวกล้าออกขึ้นยาวพอโคกก็กินได้ พ้าร้องเหมือนเสียงลา ฝนไม่ตกแม่แต่หยกเดียว
ฝนไฉนหายไปในเวลานั้น

ไตรภูมิพระร่วง

"... เมื่อว่าไฟแลไหม้กัลป์แล้วใหม่ผู้คนทั้งหลาย ผู้กระทำบาปควายกาย
ผู้กระทำบาปควายปาก ผู้กระทำบาปควายใจ แลมิบุญคุณ แลธรรมเลยสักอัน

*โลกุบัติคดี เป็น ปฺจฺฉินฺนเมว.

แลมีรัฐจักภิกขุแลมารคา แลมีรัฐจักสมณะพรหมณ์ แลมีรัฐจักท่านผู้ทรงธรรม
แลมีรัฐจักวาฬินองแลญาติมิตรสหาย บุคเห็นกันจังกวางแลทราย ทั้ง เบ็ด
แลไก ทั้งหมูแลหมา ทั้งช้างแลมา ยอมไลขุไลฟันกันนั้น คุ้มบวปกรรม
อันเขาโคกรุระท่าบาปคังนี้แล เกิดอุบัติมิตี หัวหุ้งจักรวาลนี้ทุกแห่งแล
คุณทั้งหลายณกระทำไร โธนากินทุกแห่งครั้นว่าหวานเขา เขานึ่งออก
ขึ้นพอรวิวกักไคแล้ว ฝนฟ้าก็มีไคตกสูกแห่งเลยแล มีแต่เสียงฟ้าร้อง
สวบวาฝนมีไคตกเลยสักเล็ก ทั้ง เขาก็ดี ผักก็ดี น้ำก็ดี ตายแห่ง
คังทานเอาไปฝน... (ไตรภูมิ/๔๐)

ค) เนื้อหาคล้ายคลึงกัน เพราะมีที่มาจากแหล่งเดียวกันและมีรายละเอียด
เหมือนกัน พบเนื้อหาที่โลกุบัติคดีและไตรภูมิพระร่วงนำมาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา

ตัวอย่างที่ ๑ เนื้อหาที่โลกุบัติคดีและไตรภูมิพระร่วงนำมาจาก สัตตสรวีสสูตร
และสารัตถปกาสินี

สัตตสรวีสสูตร

...สิเนรุ ภิกขเว ปุพฺพทราชา จตุราสีตฺติโยชนสหสฺสสุตฺตานิ อายาเมน จตุราสีตฺติ
โยชนสหสฺสสุตฺตานิ วิชฺชาเรน จตุราสีตฺติโยชนสหสฺสสุตฺตานิ มหาสมุทฺเท อชฺชโณคาคูโห
จตุราสีตฺติโยชนสหสฺสสุตฺตานิ มหาสมุทฺทา อจฺจุคฺคโค โหติ ฯ... (อง. สจฺจก. ๒๓/๒๓/๑๐๒)

- ภิกษุทั้งหลาย ชุนเขาสิเนรุโดยยาว ๔๔,๐๐๐ โยชน์ โดยกว้าง ๔๔,๐๐๐
โยชน์ หยั่งลงในมหาสมุทร ๔๔,๐๐๐ โยชน์ สูงจากมหาสมุทรขึ้นไป ๔๔,๐๐๐ โยชน์ ฯ

สารัตถปกาสินี

...สิเนรุสฺส นี ปาจิณฺสสฺสํ ราชญมฺมํ ทณฺฑิณฺสสฺสํ มณฺโณมฺมํ ปจฺฉิมฺสสฺสํ ฌลิกมฺมํ ฯ
อุทฺตรสฺสสฺสํ สุวณฺณมฺมํ ฯ... (สา.ป. ๒/๔๔)

- คำนพิศตะวันตกออกของภูเขาสิเนรุเป็นเงิน พิศใต้เป็นแก้วมณี พิศตะวันออก
เป็นแก้วผลึก พิศเหนือเป็นทอง ฯ

โลกุบัติคดี นำมาจากสัตตสรวีสสูตรและสารัตถปกาสินีคือ

สิเนรุ ภิกขเว ปุพฺพทราชา จตุราสีตฺติสหสฺสสุตฺตานิ อายาเมน ฯ จตุราสีตฺติสหสฺสสุตฺตานิ
วิชฺชาเรน ฯ จตุราสีตฺติสหสฺสสุตฺตานิ มหาสมุทฺทํ อชฺชโณคาคูโห ฯ จตุราสีตฺติสหสฺสสุตฺตานิ

มหาสมุทร อจจุคโคติ ปริภูเขแปน โยชนานัม เขวปฏฐาสโยชนสหสุสานิ ฯ ตจถ
มคฺคกปเทโส आयामโค จ วิฑฐารโค จ ทลโยชนสหสุสานิ โส ทาวคีสภวนนุติ ฯ
สงฺขมฺ คโค ฯ ลินेरุสฺส ปาจีนปฐลฺล รัชคมยฺ ฯ ทญฺธิณปฐลฺล มณิมยฺ ปฏฺฉิมปฐลฺล ผลิกมยฺ ฯ
อุทรปฐลฺล สุวณฺณมยฺ (ล. / ๑๒๓)

- กุณกรภิกษุทั้งหลาย ชุนเขาสิเนรุ ยาว ๔๔,๐๐๐ โยชน์ กว้าง ๔๔,๐๐๐
โยชน์ หยั่งลงมหาสมุทรได้ ๔๔,๐๐๐ โยชน์ สูงจากมหาสมุทร ๔๔,๐๐๐ โยชน์ วัด
โดยรอบได้ ๕,๒๐๐,๐๐๐ โยชน์ ที่ภูเขาสิเนรุนั้นที่ตรงกลางทั้งค่านยาว ค่านกว้างนับได้
๑๐,๐๐๐ โยชน์ เรียกว่า คาวคิงส์ภพ ครั้นทิศตะวันออกเป็นเงิน ทิศใต้เป็นแก้วมณี
ทิศตะวันตกเป็นแก้วผลึก ทิศเหนือเป็นทอง

ไตรภูมิพระร่วง

... อันว่า เขาพระสุเมรุราชอันสูงได้ ๔๔,๐๐๐ โยชน์ ใต้น้ำก็ได้อีก
๔๔,๐๐๐ โยชน์ โดยหนาก็ได้ ๔๔,๐๐๐ โยชน์ แลเขาพระสุเมรุราชนั้น
แลกลมใส โดยรอบปริมาตรได้ ๕๕๒,๐๐๐ โยชน์ คานฝ่ายตะวันออก
อันเป็นฝ่ายบุพพิเทหุรนั้น เพ็ญรยอมเงินแล คานหัวนอนพระสุเมรุราช
อันอยู่ฝ่ายชมพูทวีปอันที่เราอยู่นี้ เพ็ญรยอมแก้วอินทนิล คานตะวันตก
พระสุเมรุราชฝ่ายอมรโคยานทวีปมีพรรณเพ็ญรยอมแก้วผลึกรัตนะ คาน
คินนอนพระสุเมรุราชฝ่ายอุตรกुरुทวีปมีพรรณเพ็ญรยอมแก้วอินทนิล...
(ไตรภูมิ/๑๒๒)

จากตัวอย่างนี้ เรื่องโลกุบัติคดีและไตรภูมิพระร่วงมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน
และมีรายละเอียดเหมือนกัน คือกล่าวถึงขนาดความกว้างและความสูงของภูเขาสิเนรุ
และเรื่องทั้ง ๒ นี้ มีที่มาจากแหล่งเดียวกันคือ จากสัตตศูริยสูตร

ตัวอย่างที่ ๒ เนื้อหาของ เรื่องโลกุบัติคดีกับเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงที่คล้ายคลึง
กันและมีรายละเอียดเหมือนกันเพราะมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน คือเนื้อหาที่กล่าวถึงปาก
ทางเขาสระอโนคาคทั้ง ๔ คาน ซึ่งนำมาจากปญฺจสุทฺถนึ เช่น

โลกุบัติคดีและปญฺจสุทฺถนึ

... คสุส จตุสฺส ปสฺเสสฺส สีนฺมุขํ หตุติมฺมุขํ อสุสฺมุขํ อสุภฺมุขนุติ จตุตทาริ มุขานิ
โหนฺติ เบฬิ จตฺสฺโส นทีโย สมนฺทนุติ ฯ สีนฺมุขเณ นิฉฺชนฺคนทีคิเร สีนฺหา พหุตรา โหนฺติ ฯ

หฤทธิมุขาทิ หฤทธิอสูรสอุสสา ฯ ปุรุชโอมิตสโต นิรชบุตทนี อโนตตตฺ ติรชชุกฺ ปทชฺฉินฺ
กทฺวา ติสฺโส นทโย อนุปรคมฺ ปาจิณทิมวญฺเตเนว อมนุสฺสปรตฺ คบฺชฺวา มหาสมฺมุทฺ
ปวิสฺสี (ป.ส. ๓/๓๘) (ฉ. / ๑๖๘)

- ที่คานทั้ง ๔ ของสระอินคาคานนี้มี มุข ๔ มุขคือ สีมุข หักติมุข อัสสมุข
และอุสมุข อันเป็นทางที่แม่น้ำทั้ง ๔ สายไหลไป ที่ฝั่งแม่น้ำคานที่ไหลออกทางสีมุข
มีราชสีห์อยู่มาก ที่ฝั่งแม่น้ำคานที่ไหลออกจากหักติมุข เป็นต้น มีช้าง เป็นต้นอยู่ แม่น้ำที่
ไหลออกจากทิศตะวันออก ไหลเวียนขวาสระอินคาค ๓ รอบแล้วเลี้ยวแม่น้ำอีก ๓
สาย ไหลไปยังถิ่นที่ไม่มีมนุษย์ ทางป่าหิมพานต์คานตะวันออกแล้วไหลลงสู่มหาสมุทร

ไตรภูมิพระร่วง

...ปากเข้านอนอยู่ฝ่ายสระอินคาคมี ๔ ทิศ โดยทิศใหญ่ ทิศหนึ่ง
คิงหนูลิงหี ทิศหนึ่งคิงหนาราชู ทิศหนึ่งคิงหนุมมา ทิศหนึ่งคิงหนาวัว
แล้วน้ำอินคาคสระไหลออกข้างปากวัวไล่ ฝั่งน้ำนั้นมีวัวมาก น้ำอันไหล
ออกมานั้นไปเบื้องตะวันออกไหลเวียนรอบอินคาคสระ ๓ รอบ แล้ว
น้ำนั้นจึงไหลไปทิศอีสานตกเบื้องคนสมุทรว น้ำอันไหลออกเบื้องดินนอนุ
ไหลเวียนรอบอินคาคสระ ๓ รอบ แล้วไหลไปหน้าจึงมาคบกกันคิงกล่าว
ก่อนนี้แล... (ไตรภูมิ/๓๓๘)

สรุปเนื้อหาที่คล้ายคลึงกันของ เรื่อง โลกุปัติกัฏฐิกับไตรภูมิพระร่วง เนื้อหาที่
คล้ายคลึงกันเพราะมีที่มาจากแหล่งเดียวกันคือมาจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา และ
ฎีกา เว้นแต่เรื่อง คาวนักษัตร ๒๗ ควาง ซึ่งไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา
แต่มีปรากฏในเรื่อง อรุณวตีสูตฺร โลกุปัติกัฏฐิและไตรภูมิพระร่วง ไม่ทราบว่าไตรภูมิพระร่วง
รับเนื้อหานี้มาจาก อรุณวตีสูตฺรหรือโลกุปัติกัฏฐิ ทั้งนี้เพราะ ในเนื้อหาผู้แต่งไม่ได้บอก
รับมาจากคัมภีร์ใด แต่เมื่อเปรียบเทียบเนื้อ เรื่องที่กล่าวถึงคาวนักษัตร ๒๗ ควางใน
คัมภีร์ทั้ง ๓ แล้วพบว่าเรื่องคาวนักษัตรในไตรภูมิพระร่วงกล่าวถึงวิมานของนักษัตรแต่ละ
ควางค้วย ซึ่งวิมานของคาวนักษัตรแต่ละควางนี้ไม่มีกล่าวถึงในเรื่องอรุณวตีสูตฺรและโลกุปัติกัฏฐิ
คิงนั้น จึงเชื่อว่า เรื่องคาวนักษัตร ๒๗ ควางในไตรภูมิพระร่วง ไม่น่ามาจากเรื่อง
อรุณวตีสูตฺรและโลกุปัติกัฏฐิ เช่น

ไตรภูมิพระร่วง

... อัสสุนันน์ มีวิมานแก้ว ๕ อันอยู่ นักขัตตรอนชื่อว่า ภูมิตีมีพิมานแก้ว ๓ อัน ชุมกันค้ำกอนเสา คาวอันชื่อว่า กฤติกานันมีพิมานแก้ว ๓ อัน ชุมกันอยู่ คาวอันชื่อ โรหิตินัน มีพิมานแก้ว ๔ อัน เรียงกันค้ำงพูนม คาวอันชื่อ อัมภิศรินัน มีพิมานแก้ว ๓ อัน เรียงกันค้ำ เรือ คาวอันชื่อว่า อัทธานัน มีพิมานแก้วอันเคียว... (ไตรภูมิ/๑๒๕)

๒. เนื้อเรื่องที่ต่างกันของเรื่องโลกุပ္ปัตติ กับไตรภูมิพระร่วง

เนื้อเรื่องที่ต่างกันของคัมภีร์ทั้ง ๒ นี้ คือเนื้อเรื่องที่ปรากฏในคัมภีร์หนึ่ง แต่ไม่ปรากฏในคัมภีร์หนึ่ง ดังนี้

ก) เนื้อเรื่องที่กล่าวถึงในโลกุပ္ปัตติ แต่ไม่ไ้กล่าวถึงในไตรภูมิพระร่วง คือความหมายของคำว่า โลก ความหมายของสัตว์โลก ความหมายของคำว่าโอกาสโลก และความหมายของคำว่าสังขารโลก การเกิดและเสื่อมสลายของสังขารโลก การเกิดและเสื่อมสลายของสัตว์โลก

ข) เนื้อเรื่องที่กล่าวถึงในไตรภูมิพระร่วง แต่ไม่ไ้กล่าวถึงในโลกุပ္ปัตติ เริ่มตั้งแต่กัณฑ์ที่ ๑ ถึงกัณฑ์ ๔ คือเรื่อง นรก เปรต ศิริจันต อสุรกาย มนุษย์ สวรรค์ ๖ ชั้น และพรหมไม่มีรูป ๔ ภูมิ

สรุป เนื้อหาที่กล่าวถึงในโลกุပ္ปัตติแต่ไม่กล่าวถึงในไตรภูมิพระร่วงคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ของเรื่องโลกุပ္ปัตติ เนื้อหาที่กล่าวถึงในไตรภูมิพระร่วงแต่ไม่กล่าวถึงในโลกุပ္ปัตติคิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๒* ของเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ประกอบด้วยเนื้อหา ของเรื่องโลกศาสตร์ในโลกุပ္ปัตติมีเพียงร้อยละ ๖๓.๖๓ ในขณะที่เนื้อหาเรื่องโลกศาสตร์ในเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงมีถึงร้อยละ ๔๖.๓๖ ดังนั้นเนื้อหาที่กล่าวถึงในไตรภูมิพระร่วงแต่ไม่กล่าวถึงในโลกุပ္ปัตติจึงมีมากกว่า

* คัดจากหน้าของหนังสือไตรภูมิพระร่วง ๔๔๔ หน้า กัณฑ์ที่ ๑-๔ มี ๑๒๒ หน้า

ค) ตาราง เปรียบเทียบเนื้อหาที่ต่างกัน

เนื้อหาที่ต่างกัน เรื่องโลกุบัติศกักับไตรภูมิพระร่วง เขียนเป็นตารางดังนี้

เรื่องที่มีในโลกุบัติศกั แต่ไม่มีในไตรภูมิพระร่วง	โลกุบัติศกั หน้า	เรื่องที่มีในไตรภูมิพระร่วง แต่ไม่มีในโลกุบัติศกั	ไตรภูมิพระร่วง หน้า	หมายเหตุ
ความหมายของคำว่าโลก	๕๔	นรก	๖	หน้าหนังสือ
ความหมายของคำว่าสังขารโลก	๕๔	กิจการงาน	๒๐	โลกุบัติศกัให้ดู
ความหมายของคำว่าสัตว์โลก	๕๔	เปรต	๒๗	วิทยานิพนธ์ฉบับนี้
ความหมายของโอกาสโลก	๕๕	อสุรกาย	๓๔	หน้าหนังสือ
การเกิดและเสื่อมสลายของสังขารโลก	๕๕	มนุษย์	๓๕	ไตรภูมิพระร่วง
การเกิดและเสื่อมสลายของสัตว์โลก	๕๕	สวรรค์ ๖ ชั้น	๕๕	ให้ดูจากหนังสือ
		พรหมไม่มีรูป ๔ ภูมิ	๑๕	ไตรภูมิพระร่วง ฉบับที่ระบุไว้ใน คำชี้แจง

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ง. เปรียบเทียบสาระและคุณค่าของ เรื่อง โลกุบัติศกัยไตรภูมิพระร่วง

ศาสตราจารย์กุลหลาบ มัลลิกะมาส ได้ให้ความหมายแก่นของ เรื่อง ไว้ว่า

"แก่น คือ แก่นกลางของ เรื่อง หรือ เป็นแนวคิดสำคัญในเรื่อง
นักเขียนที่ค้ำยอมนแสดง โลกทัศน์หรือชีวิตทัศน์ ของตนอย่าง เคนซัด
จนผู้อ่านรับทราบได้ว่า อะไร เป็นแนวคิดที่สำคัญในเรื่องนี้"

ดังนั้น แก่นหรือสาระของวรรณคดีจึง เป็นสารที่ผู้แต่งสื่อมายังผู้อ่าน เพื่อ
แสดงให้เข้าใจลักษณะอันเป็นธรรมชาติหรือธรรมชาติของโลกหรือของมนุษย์ ที่ผู้แต่งมองเห็น
และมุ่งหมายจะแสดงลักษณะนั้นออกมา ให้ปรากฏแก่ผู้อ่าน ในการแต่งวรรณคดี
เรื่องหนึ่ง ๆ ผู้แต่งย่อมมีความต้องการที่จะถ่ายทอดแนวคิดที่สำคัญในเรื่อง ที่เรียกว่า
สาระหรือแก่นของเรื่อง เพื่อผู้อ่านจะได้พิจารณาคุณค่าของเรื่องนั้นด้วย

๖. สาระหรือคุณค่าของ เรื่อง โลกุบัติศกัย

จากการศึกษาพอที่จะแบ่งสาระและคุณค่าของ เรื่อง โลกุบัติศกัยได้ ๒ ด้าน คือ

๑) ด้านการรวบรวมแนวคิดเรื่อง โลกศาสตร์ภาษาบาลี

๒) ด้านศาสนธรรม

ก) ด้านการรวบรวมแนวคิดเรื่อง โลกศาสตร์ภาษาบาลี

พระสิริสมันตภทท์มหัฒติศ แต่งเรื่องนี้เพื่อสืบต่อและรวบรวมแนวคิดเรื่อง
โลกศาสตร์ในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์พิเศษ
มาจัดเรียงลำดับใหม่ ถึงแม้ว่าจะมีปกรณ์พิเศษเรื่อง โลกศาสตร์ ซึ่งเชื่อว่าแต่งก่อน
หน้าโลกุบัติศกัยถึง ๔ เรื่องคือ โลกบัญญัติศกัย ฉคศกัยทีปนี มหากัยปโลกัฒฐานบัญญัติศกัย
และอรุณเวทิสูตฺร ถ้าศึกษาคุณันฉบับทั้ง ๔ เรื่องนี้จะเห็นได้ว่า การจัดลำดับเนื้อหาเรื่อง
โลกศาสตร์ยังไม่ชัดเจนพอ แม้แต่ในพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา กล่าวถึงเรื่อง
โลกศาสตร์ก็กล่าวกระจัดกระจายตามเรื่องต่าง ๆ ดังนั้น ผู้แต่งเรื่องโลกุบัติศกัยน่าจะ
แต่งเรื่องนี้ขึ้นเพื่อรวบรวมแนวคิดเรื่อง โลกศาสตร์ดังกล่าว ในบทปณามคาถา ผู้แต่ง

ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการแต่งไว้ว่า

"ข้าพเจ้าอาศัยแนวทางซึ่งได้จากคัมภีร์ต่าง ๆ แล้วจะพรรณนา
เรื่องโลกุပ္ปัติต่อไป" (ล. / ๑๔๔)

ในตอนทีกล่าวถึง เรื่อง กำเนิดโอกาสโลกได้กล่าวไว้ว่า

"...ณ ที่นี้ข้าพเจ้าจักประกาศความพิเนาศของโลกเป็นอันดับแรก
จักประกาศการอุบัติขึ้นในภายหลัง ในเรื่องนี้เมื่อประกาศความพิเนาศ
ของโลกแล้ว กำเนิดของโลกรูโศโดยง่าย... (ล. / ๒๐๔)

ส่วนในเนื้อหาเรื่อง โลกุပ္ปัติ จักลำดับเนื้อหาเรื่อง โลกศาสตร์ได้ก็คือ กล่าวถึง
ความหมายของคำว่าโลก ความหมายของคำว่าอุบัติ การเกิดและเสื่อมสลายของ
สังขารโลก การเกิดและเสื่อมสลายของสัตว์โลก ความพิเนาศและกำเนิดของโอกาสโลก
กำเนิดมนุษย์ เกิดพืชพันธุ์ธัญญาหาร เกิดดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ความนักษัตร วัน เดือน
ปี ทวีป ภูเขา แม่น้ำ ตามลำดับ สิ่งทีกล่าวมานี้ ผู้แต่งได้อาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎก
อรรถกถา และฎีกา มาแต่ง เรียบเรียงลำดับตามสภาพความเป็นจริงว่าสิ่งใดเกิดก่อน
เกิดหลัง

การรวบรวมความรู้เรื่อง โลกศาสตร์ในภาษาบาลีมาจัดเรียงลำดับให้เห็น
ภาพที่ชัดเจนนี้ นับได้ว่า เป็นแกนสาระคุณค่าที่สำคัญประการหนึ่งของ เรื่อง โลกุပ္ปัติ

ข) คานศาสนธรรม

คุณค่าและสาระในคานนี้ ผู้แต่งกล่าวค่อจากบทปณามคาถา คิดเป็นร้อยละ
๒๐ ของเนื้อเรื่อง คานศาสนธรรมในเรื่อง โลกุပ္ปัติ ผู้แต่งกล่าวไว้ ๒ ตอน

ตอนที่หนึ่ง ผู้แต่งกล่าวถึง การเกิดและเสื่อมสลายของสังขารโลก ว่าเมื่อ
สังขารที่เกี่ยวข้องด้วยสิ่งที่มีชีวิตปรากฏขึ้นเรียกว่า สัตว์เกิด เมื่อสังขารที่กำหนดไว้
ในภพหนึ่งตาย เรียกว่า สัตว์ตาย ชีวิตสัตว์เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง ไม่คงที่
ไม่มีสิ่งใดเป็นตัวตน การเกิดขึ้นของสังขารโลก ตามกฎปฏิจจสมุพบาทคือ สังขารเกิดขึ้น
เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย ความเสื่อมสลายของสังขารโลก ตามกฎปฏิจจสมุพบาท คือ
สังขารดับเพราะอวิชชาดับ การดับโดยไม่เกิดขึ้นอีกคือ การบรรลุนิพพาน

ตอนที่สอง กล่าวถึง การเกิดและเสื่อมสลายของสัตว์โลก คือเมื่อสัตว์ทำกรรมที่เป็น กุศล หรือ อกุศล การจุติและปฏิสนธิวิญญานของสัตว์ จึง เกิดขึ้นด้วยกรรม และผลของกรรมนั้น ทางหลุคพนจากการจุติและปฏิสนธิ คือการคับอวิชาเป็นตน ตามหลักปัจจุสมุปบาทและบรรลุพระนิพพานในที่สุด

เนื้อหาศาสนาธรรม คือ ปฏิจสมุปบาท และนิพพานซึ่ง เป็นธรรมชั้นสูงสุกใน พระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงในเรื่อง โลกุปัตติทั้ง ๒ ตอนนี้ ผู้แต่งคงมีความมุ่งหมายที่จะ เสนอแกมธุอาณ จะสัง เกตไคจากกรที่ผู้แต่ง ใคนำเนื้อหาศาสนาธรรมส่วนนี้มากล่าวไว้ใน ตอนตนของ เรื่อง ซึ่งวรรณกรรมโลกศาสตร์เรื่อง โลกบัญญัติ มหากัปปโลกสันฐานบัญญัติ และอรุณวตีสูตร ซึ่ง เชื่อว่าแต่ง ก่อนเรื่อง โลกุปัตติ ไม่ไคกล่าวถึงศาสนาธรรมเรื่องนี้ แดการ เสนอศาสนาธรรมเรื่อง ปฏิจสมุปบาท และพระนิพพานในเรื่อง โลกุปัตติมีลักษณะ อธิบาย เป็นอิทธิธรรมแสดง เหตุผลตามข้อเท็จจริงจึง เข้าใจยาก เมื่อเปรียบเทียบกับ เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง การ เสนอศาสนาธรรมเรื่อง ปฏิจสมุปบาทและพระนิพพานในไตรภูมิพระร่วง เสนออย่างกว่า กังนั้น เรื่อง โลกุปัตติถึงแม้จะเป็นวรรณกรรมโลกศาสตร์แต่ก็ไคเสนอ เนื้อหาศาสนาธรรมที่มีคุณค่าแกมธุอาณด้วย

๒. สาระและคุณค่าของ เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง

เมื่อพิจารณาสาระและคุณค่าของ เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง โดยยึกสมัยที่แต่ง เป็น สำคัญ สาระและคุณค่าที่ปรากฏในเรื่องพอสรุปไค ๓ กานคือ

- ก) กานศาสนาธรรม
- ข) กานการส่งเสริมศีลธรรม
- ค) กานการปกครอง

ก) สาระและคุณค่าไตรภูมิพระร่วง กานศาสนาธรรม ที่นับว่าเด่นในเรื่อง

คือ การบรรลุมบัติพระนิพพาน พระมหาธรรมราชาลิไทย ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง พระองค์ทรงบำ เรื่องการบรรลุมบัติพระนิพพานตั้งแต่บ้านแม่กจนถึง อวสานพจน กังข้อความในบานแม่กและอวสานพจนที่กล่าววว่า

"ผู้ไคปรารธนาทิพยสมบัติบิตัดเวกตนิพพาน ในสคัฟึง ไตรภูมิถดานี้ ด้วย ทำนุบำรุงควยไครัทธา ออย่าไคประมาทสัคกันสั" (ไตรภูมิ/๓) และ (ไตรภูมิ/๕๖)

จากข้อความในบานแผนกและอวสานพจน์นี้ แสดงถึงความมุ่งหมายของผู้พิมพ์
เรื่องไตรภูมิพระร่วง เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟัง เรื่องนี้ ประพศิตคนในทางที่ดี เพื่อบรรลु
พระนิพพานในที่สุด

กร. สุภาพรรณ ๓ บางช่วง ใ้ให้ความเห็นเรื่องนี้ในเอกสาร

"วรรณกรรมโลกศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท" ก่อนหนึ่งว่า

๑. ไตรภูมิภิกขุโคกกล่าวเฉพาะเรื่องภูมิ ๓ คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ เท่านั้น
แต่ถึงโคกกล่าวถึงภูมิที่ ๔ คือ โลกุตตรภูมิ ทั้งที่เป็นกัณฑ์หนึ่ง เฉพาะ และที่เนนุบาย
คุณค่าความสำคัญแห่งภคระจักรกระจายในกัณฑ์อื่น ๆ โดยตลอดทั้ง เรื่อง โดยมู
ที่จะแสดงให้เห็นว่า สถานภาพชีวิตในแต่ละภูมิล้วนมีภาวะที่ไมสมบุรณ์ เพราะของ
แปรผันไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัย มนุษย์จึงควรพัฒนาคนิพพานจากภาวะของ
ภูมิ ๓ เขาถึงปลายสุดของภูมิที่ ๔ คือ พระนิพพาน"

ในเนื้อหาของ เรื่อง ไตรภูมิภิกขุโคกพระมหาธรรมราชาลิไทยได้ย้าเรื่องพระนิพพาน
ไว้หลายกัณฑ์ เช่น

กัณฑ์ที่ ๔ ที่กล่าวถึงมนุษย์สภูมิ ตอนที่ว่าด้วยความสุข ความยิ่งใหญ่ของพระ
มหาจักรพรรดิว่า

"แนมมาถึงว่า พระญาณมหาจักรพรรดิราชของคณัมมัญญแล้ว สิบรูปได้
ทั้ง ๔ แขนงคินคั้งนี้ไซ้ ยัง วารุถึงแกทิวงคตแล้วแล ว่ายังมีโคตังอยู่
หมั่นคง ไค้ ยัง รุหวายไปมาในสงสรวนี้ไซ้ ใ้จบนิพนจากความสุขใน
สังสรววิญนี้ เมื่อโคโคถึงแกณฑพานแลไซ้ จึงพนจากทุกขทั้งหลา
ในสังสรววิญนี้และพระรณมาถึงพระญาณมหาจักรพรรดิราชแล้ว เทานี้แล
(ไตรภูมิ/๗๒)

กัณฑ์ที่ ๒ ว่าด้วยฉกามาพจรภูมิ ตอนที่ว่าด้วย พระรณมาถึงความสุขของ เทวคา
ในชั้นกามาพจรแล้วก็สรุปลว่า

"อันูว่าคณะ เทพยคาทั้ง หลาแลมีสุขสมบัติปานคั้งนี้ไซ้ก็ดีแล
แลว่ายัง รุสินจจากความสุขสมบัติไซ้ อยาว่าแถมมนุษย์ เราทานทั้ง หลา

สุภาพรรณ ๓ บางช่วง. "วรรณกรรมโลกศาสตร์พระพุทธศาสนาเถรวาท".

และจะหมั่นคงแก่สมบัติแลอายุสมอยู่ได้เลย เหตุคั้งนั้นแล จึงองค์
พระพหู เจ้าก็คั้งและพระปิตุเขกโพธิ เจ้าก็คั้ง พระอรหันตาชีนาสุพ
เจ้าทั้งหลายก็คั้ง, ทานจึงมีใครปรารจนวแกสุขสมบัติในสงสารนี้แล
ทานจึง เส็จ ไปสู่นิพพานสุข เพราะเพื่อกั้งนี้แล" (ไตรภูมิ/๑๙๘)

กัณฑ์ ๕ อวินิภครูป ซึ่งกล่าวถึง เรื่อง ภูเขา แม่น้ำ ป่าหินพานต์ ในตอน
ท้ายของ เรื่อง ได้เน้นถึงความสุขถึงมหานครนิพพานว่า

"แต่คนก็คั้ง แม่น้ำก็คั้ง ผุงไม้ไผ่พันมีพรูรณใหญ่แลสูงงาม
คั้งกลาวมานี้แล อันว่าหาจิต แลหาชีวิตบมีโคคั้งนี้คั้ง เทาที่วามี
แตอวินิภครูป ๔, อัน ปรูวิ อูปะ เทชฎ วายะ, วัณณะ คันชะ
รชะ โอชชา ก็ย้งวูแดงที่อันรูนิบหาย บหอนคั้งอยู่หมั่นคงตรง
เที่ยงโคเลย อยววาแกผุงสัตว์อันมีจิตแลวจะคั้งอยู่หมั่นคง
ตรงเที่ยงโคเลยแล, คุกรสับบุรุษทั้งหลาย เรงพิจารณาเห็นข้ง
อนิจจังสังขารสุข ภพนี้ แลระลึกคั้งใจใส เรงกระทำบุญให้ทาน
รักษาศีล เมตตากาวนา เอาอาคมไปสู่อมตยมมหานครนิพพานนั้นอัน
ปรุคจากทุกขุ ปรุคจากโคฎ ปรุคจากโรคภัย บมีไซ บมีเจ็บ
แลบมีรูเถามีรูแก บมีรูคาย บมีรูนิบหาย ความสบวยรอดโค จอคูที่
นิพพานอันสนุกนี้ สุขศานคั้งนยงหมั่นคงตรง เที่ยงแตสถานนิพพานนี้คั้ง
หลี่ทุกเมื่อแล" (ไตรภูมิ/๑๙๙)

กัณฑ์ ๑๐ กล่าวถึง กัลปพิณาศ และกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ ในโลก พระมหา
ธรรมราชาสีไทย ได้ทรงแสดงให้เห็นว่า สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้คั้งอยู่ในกฎอนิจจัง ลักษณะ
สิ่งทีแน่นอนที่สุดคือ การเข้าถึงพระนิพพาน

"อันว่าผุงคนทั้งหลายในโลกนี้มีเที่ยง บมีแต่แลแปรปรวนไปมา
คั้งกลาวมานี้แล ลางปวง เป็นคั้งแลวเป็นราย เป็นรายแลวเป็นคั้ง บหอน
เที่ยงสักคั้งเลย อันว่าคนในโลกนี้มีเที่ยงเลย คุณผู้มีปัญญา ควรเอา
อาการคั้งนี้ใสใจแลร่าพั้งถึง, อนิจจังสงสาร แล เรงกระทำบุญแลธรรม
จหนัก ไทพนจากสงสารอันบมีเที่ยงแล ไทพนพฐันถึงสมบัติคือ มุหา
นิพพานบุตร, อันหมั่น อันบมีไหว บมีรูนิบหาย บมีรูคาย บมีรูจากที่
ลางทีคั้งคั้งกวาสสมบัติทั้งหลายอันมีใครโลกนี้เลย" (ไตรภูมิ/๒๐๐)

สำหรับกัณฑ์ ๑๐ นิพพานถานัน ได้กล่าวถึง เรื่องนิพพานตลอดทั้งกัณฑ์โดย
เริ่มต้น ความสนุกสุขเกษมพระนิพพาน ประเภทของพระนิพพานวิธีปฏิบัติ เพื่อให้เข้า
ถึงพระนิพพาน เป็นที่น่าสัง เกตว่า พระมหาธรรมราชาสีไทย ทรงแสดงถึงภาวะของนิพพาน

เป็นสิ่งที่สันทกสบาย เป็นมหานครนิพพาน น่าจะแสดงในลักษณะเป็นรูปธรรมเพื่อชักจูง
โนมน้าวให้คนมีกำลังใจในการปฏิบัติคุณงามความดี และเพื่อแสดงให้เห็น คุณค่าของการ
เข้าถึงพระนิพพาน การปฏิบัติให้เข้าถึงมหานครนิพพานไม่ใช่ เป็นสิ่งที่ไกลตัวเรามากเกินไป
จึงสรุปได้ว่าแก่นหรือสาระคุณค่าของ เรื่อง ไตรภูมิพระร่วงคือการ เข้าถึงพระนิพพาน คร. สุภาพรรณ
ณ บางช่วง ได้สรุปเรื่องนี้ในเอกสารวรรณกรรมโลกศาสตร์พระพุทธศาสนาเถรวาทว่า

"ถึงแม้ว่า เป้าหมายเรื่องนิพพานนี้จะได้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม
โลกศาสตร์ภาษาบาลีที่แต่งก่อนและหลัง ไตรภูมิฎีกา เช่นกัน แต่เมื่อ
เปรียบเทียบกับแล้วก็เห็น เป้าหมายดังกล่าวนี้ได้รับการ เน้นย้ำในไตรภูมิฎีกา
มากกว่าผลงานภาษาบาลี ในส่วนนี้ทั่วไป วรรณกรรมไตรภูมิฎีกามีคุณค่า
ศาสนาสนธิธรรมเป็นอย่างมาก เพราะมุ่งชี้นำไปสู่ เป้าหมายสูงสุดของชีวิต"

ข) สารและคุณค่าค่านอง เสริมศีลธรรมในสมัยสุโขทัย ศีลธรรมในสมัย
สุโขทัยได้รับการส่งเสริมมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังปรากฏหลักฐานใน
ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า

"๑๒๔๔ ศุก ปีมะโรงพุทธชุนรามาคำแหง เจ้าเมืองศรีสัชชนาลัย
สุโขทัยนี้ ปดุงไมศาลนี้ ไคสิบลีเซีย จึงให้ชาวพันชคานหินตั้งหวาง
กลางไมศาลนี้ วันเดือนดับเดือนออกแปควัน วันเดือนเต็มเดือนบาง
แปควัน ปุงปดุงเจร มหาเถร ชินนังเหนือชคานหิน สุชธรรมเกตุภาสก
ปุงทวยจัตุศิว ภิโชวันสุชธรรม พอชุนรามาคำแหง เจวเมืองศรีสัชชนาลัย
สุโขทัย ชินนังชคานหิน ไหญ่งทวยลูกเจาลูกชุน ปุงทวยถือบาน ถือเมือง"^๒

จารึกหลักที่ ๑ ตอนนี้กล่าวถึงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช นิมนต์พระเถระที่อยู่
ในสุโขทัยมาเทศน์สั่งสอนประชาชนในวันธรรมสวนะ ที่สวนศาล เป็นการส่งเสริมให้
ประชาชนยึดมั่นในศีลธรรมอย่างหนึ่ง

เมื่อถึงสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทยการส่งเสริมศีลธรรมได้เน้นย้ำยิ่งขึ้น
โดยสัง เกตจากวรรณกรรมเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ได้เน้นให้ประชาชนตั้งมั่นในพระ-
รัตนศรียและยึดมั่นปฏิบัติศีล ๕ ดังตัวอย่าง

---

^๑สุภาพรรณ ณ บางช้าง, "วรรณกรรมโลกศาสตร์พุทธศาสนาเถรวาท", หน้า ๔๕.
^๒คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักงานก
รัฐมนตรี ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑, หน้า ๒๓-๒๔.

"คนผู้ใดเกิดมาแลบริจักษ์บาปจักบุญ แลบริจักษ์คุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ แลบริจักษ์โศกโศกานุ ทระหมิตหรัญญ แล เมื่อนานจะอวยทานใส่มักห้ามปราม ทาน อันหนึ่ง บันบริจักษ์ที่รักของ บริจักษ์เห็นบุญคุณา เพียรอุบาสาถึงสัตว์อัน รุคิง แลลักเอาสินทานอันทานเจาสินบมิ ไทแกตุน ,มักทำทูลอวยเมียนทาน แล ลอกลักรักเมียนทานผู้อื่น แล เจรจาเหล่าเหล่าละลวยลวย , มักกล่าวความร้าย สอเสียดเบียดเบียนทาน กล่าวความสระประสาทุทาน แลกล่าวความ หยาบซากลาแซง ไททานบาคูเนือมิคิใจ ไททานโคความเจืออาบ แลกล่าว ความสวาทเหล่าเหล่าละลวยลวยอันบริจักษ์เป็นประโยชน์เป็นศิริจวนกถุ แลมัก กินเหล้าเมาบวย แลมบยาญเถาญแกสมณพราหมณาจารย์ อันวาคนญุกระทำร้าย ฉินนี้ใส ครั้นวาตายไป ก็โคไปเจ็ดในนรกอันใหญ่ ๘ ฉินนั้นแล อันวาความ อันเขาเจ็บบวก ทนทุกขเวทนาแห่ง เขา นั้น จักกล่าวมมิโคเลย"

ข้อความที่ขีดเส้นใต้ เป็นข้อความที่กล่าวถึงศีล ๕ นอกจากนี้ ไทกล่าวถึง การให้ทาน การปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก นอกจากแนะนำสั่งสอนประชาชนแล้ว พระองค์ ไทสั่งสอนเจ้าเมืองทั้งหลายให้ตั้งมั่นในศีลธรรม โดยให้ท้าวพญาทั้งหลายปฏิบัติตาม ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ให้ละเว้นความชั่ว ๕ ประการ ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล ๕ เช่น

... แลเราจะกล่าวถึงบาป ๕ ประการอันควรเว้นเสียนี้ ให้ชาวเจ้า ทั้งหลายฟังขุนี้ บาบอันหนึ่ง ใสคือ วาสรุพสัตว์ทั้งหลายอันมิชีวิตจิตวิญญาน ฐุไหว รุคิง ประการความคิ้วหนึ่งก็คิ ปลวกคิ้วหนึ่งก็คิ มิควรรษาให้ตายเลย มาตราวา คนผู้ใดกระทำร้ายควยประการใด ๆ ก็คิมิควรรษาให้ตาย ควรสั่งสอนโดยธรรมแล เพราะวาปลงชีวิตสัตว์อันรุคิงนั้น เป็นบาปปรายนักหนา... (ไตรภูมิ/๕๗)

... วันหนึ่ง วาทรัพย์สินทานอันเจ้าของมิได้ให้แกตุน ชาวเจ้าชยาควรเอา วันหนึ่ง ชุมมิโคเอา แลไซใหญ่อื่นเอาก็คิ โคโลกแลผู้โคเอาสินทานอันทาน มิโคให้แกตุนคั้งนั้น ครั้นวาไปเกิดในนรกแลทนทุกขเวทนาเหิงนานนัก (ไตรภูมิ/๕๗)

... อันหนึ่ง ฉินว่าบาปปรทากรมแล ถือว่าทำทูลอวยเมียนทานนั้น ชาวเจ้าทั้งหลาย อยาควรกระทำเลย มาตรนอยหนึ่งก็คิอยาโคกระทำเลย มิแลผู้โคแลกระทำปรทากรมใสจะไปตกนรกสิมพลีวัน... (ไตรภูมิ/๕๗)

... อันหนึ่ง อันวาบาสวาท คือวาหากำมมิโคแลกล่าวนั้น สุชาวเจ้า ทั้งหลายอยาควรกล่าว ถาแลวาผู้โคกล่าวคำบาสวาทใส ฉุนั้นแลจะตกนรก (ไตรภูมิ/๕๗)

อันหนึ่ง อันว่าเวลานั้นแล สุเจ้าทั้งหลายย่ำพิงคบกหากันกินเลย ถึงแล ผู้ใดคบหากันกินเหล้าใส บานนั้นจะเีหคกนรก และมีมพะบาลทั้งหลายทำร้าย แกตน... (ไตรภูมิ/๕๕)

... แลกรรมอันใดอันมิควรกระทำแล ชาวเจ้าทั้งหลายอย่าได้กระทำสืบไป อีกเสวย อันว่าถอยคำที่เรากล่าวมานี้ ชื่อว่าเบญจศีลแล ควรแกชาวเจ้าทั้งหลาย เป็นยู่ทาว เป็นพญาเร่งจำไว้หมั้น... (ไตรภูมิ/๕๕)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรม รมราชาลีไทยทรงมุ่งหวังและส่งเสริมให้ ประชาชนของพระองค์และเจ้าเมืองให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม เมื่อประชาชนและเจ้าเมือง ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมก็จะส่งผล ทอความมั่นคงของอาณาจักรสุโขทัยต่อไป คร. สุภาพรรณ ณ บางช้าง ได้กล่าวถึงคุณค่าของ ไตรภูมิพระร่วงในคานการพัฒนาสังคมที่มีคุณธรรมว่า

... ไตรภูมิถาได้เสนอสาระที่มีคุณค่า คือเป็นวรรณกรรมที่ปลูกสำนึกของนาร อยุ่ร่วมกันโดยธรรม ธรรมที่เป็นรากฐานคือศีล ๕ ซึ่งทุกคนในสังคมพึงปฏิบัติอย่าง มีเมตตาธรรมต่อกัน แดสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่คานการปกครอง ซึ่งมีบทบาทกรวม ครอบความสุชความ เจริญของคชนส่วนใหญ่ ก็จำเป็นต้องปลูกเราพัฒนาคุณธรรมในตน ที่สูงยิ่งขึ้น... ธรรมที่มีอยู่ในจิตใจและพฤติกรรมของคนทุกคนนี้เอง เป็นแกนหลัก ของสังคมที่ผาสุก สัจธรรมระคับสังคมเป็นสากลมีคุณค่า ไม่เพียงแต่สำหรับสังคมไทย สมัยสุโขทัย แต่สำหรับทุกสังคมในทุกกาลสมัย

ค) สาระและคุณค่าคานการปกครองในสมัยสุโขทัย จากสาระและคุณค่าของ ไตรภูมิพระร่วงในคานสง เสริมศีลธรรมเมื่อประชาชนในสุโขทัยมีศีลธรรมที่มั่นคง มีกฎทาง ศีลธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ กฎทางศีลธรรมก็เปรียบเหมือนกฎหมายที่ใช้บังคับ เพราะ ในสมัยสุโขทัยตอนต้นนั้น ยังไม่มีกฎหมายใช้บังคับ กฎหมายฉบับเก่าที่สุดคือ "พระราช ปรชดปติ" ปรากฏในจารึกวัดพระมหาธาตุ-วัดสระศรี จารึกหลักนี้มีการชำระใหม่ ให้ชื่อว่า จารึกหลักที่ ๓๘ กฎหมายลักษณะโจร คร. ประเสริฐ ณ นครให้คำอธิบายว่า

สุภาพรรณ ณ บางช้าง, "วรรณกรรมโลกศาสตร์พุทธศาสนาเถรวาท", หน้า ๕๐.

จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ชลธิรา กลัคอยู่ไค่สันนิษฐานการใช้ศีลธรรมที่ปรากฏ
ในไตรภูมิพระร่วง เป็นกฎหมายปกครองชาวสุโขทัยว่า

"ข้อความในไตรภูมิพระร่วงบางตอนเรียบเรียงขึ้นเพื่อปกครองชาว
สุโขทัยทางอ้อม โดยผ่านทางความเชื่อทางศาสนา ก่อนหน้าที่จะมีการบัญญัติ
กฎหมายขึ้นบังคับ กฎหมายกับการลงโทษเป็นสิ่งควบคู่กันไป ไตรภูมิพระร่วง
ซึ่งทำหน้าที่แทนกฎหมายก็มีคุณลักษณะเช่นนี้ บุญโทษที่กำหนดไว้ค่อนข้างจะเป็น
สัญลักษณ์ หรือ ไม่ก็กำหนดขึ้น เป็นโทษทางจิตใจค่อนข้างรุนแรง"^๒

กฎหมายศีลธรรมที่เปรียบเหมือนกฎหมายที่พบในไตรภูมิพระร่วง เมื่อทำผิดจะได้รับ
โทษทางใจอย่างต่ำเป็นเปรต โทษอย่างสูงตกนรกเช่น

ความคิดคำพระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้มีศีลและโทษที่ได้รับ

"ยังมีเปรตจำพวกหนึ่งเล่า และมีเปลวไฟพุ่งออกแตกแลลั่น แค้นปากแห้ง เขา
แล้ว แล้วเปลวไฟนั้นลามไหม้ทั้งคนตัวเขาทุกแห่งแล เปรตจำพวกนี้เมื่อชาติก่อน
โพนไล่ เขาใค้ความสุขประมาทพระสงฆ์เจ้า อันหนึ่ง เขากล่าวความมุสาวาท
แก่พระสงฆ์ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้มีศีลด้วยคำอำพรางทานก็ดี ครั้นตายไปก็เป็นเปรต...
(ไตรภูมิ-๓๒)

ความผิดทำร้ายพ่อแม่และสมณพราหมณ์และโทษที่ได้รับ

คนผู้ใจอึ้นกระทำร้ายแก่พ่อแม่และสมณพราหมณ์จรายผู้มีศีลและบุรุษสงฆ์
ให้ผิดกัน ครั้นวาทายไปเกิดในนรกอันชื่อว่าไลกันตนรกกนั้นแล ตนเขานั้นใหญ่
นักหนาโตสูงไกล ๒๐๐๑ วา เล็บตีนแล เล็บมือ เขานั้นค้งเป็นคางคาว แลใหญ่ยาว
นักหนาสมควยตัวอันใหญ่ นั้น เล็บนั้นเสี้ยนนักหนาดิแล เกาะแหว่ใค้กัศคิอยู่แหงนั้น
เขาเอา เล็บเขานั้นเกาะกำแพงจักรวาทหมันหนวงอยู่แล เขาหอยคนอยู่ค้ง
คางคาวนั้นแล (ไตรภูมิ/๔)

ประเสริฐ ณ นคร, "รายงานการค้นคว้าจารึกสุโขทัย" แด่ผลงานประวัติศาสตร์
(พฤษภาคม ๒๕๐๐), หน้า ๔๑-๔๒.

ชลธิรา กลัคอยู่, วรรณคดีปวงชน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสาสน์, ๒๕๓๓),
หน้า ๘๘.

ความผิด ท้าร้ายพ่อแม่ ครู อาจารย์และโธมที่ไ้รับ

"คนผู้ใดกล่าวคำร้ายแก่สมเด็จพระมหามุนีศรีแลพ่อแม่ผู้เถาผู้แก่ ครู ปิษาย คนผู้นั้นตายไปเกิดในนรกอันชื่อว่าสุวัชนรกนั้นแล ในสุวัชนรกนั้นมีหมา ๕ จำพวก หม่าจำพวกหนึ่งชื่อว่า หม่าจำพวกหนึ่งนั้นแกง หม่าจำพวกหนึ่งนั้นคาง หม่าจำพวก หนึ่งนั้นค้ำ... แรงกาหมาฝูงนั้นเที่ยวรอมจิกแทกหัวอกยอมขบป ยอมคอกคนทั้งหลาย ผู้อยู่ในนรกนี้... (ไตรภูมิ/๑๓๔)

ความผิด ถวายสิ่งของบุคเเนาแก่พระสงฆ์ โธมที่ไ้รับ

... แลยังมีเปรตจำพวกหนึ่งได้ ย่อมกินแต่เสลขมแลรากล่นน้ำลายกินโคล กิพน้ำเน่า น้ำหนอง แลกินลามกอาจุมอันร้ายแลเหม็นนั้นอยู่ทุกเมื่อแล เปรตนั้น เมื่อชราชูกอนนั้น เขาย่อมเอาเขาแลน้าอาหารอันเป็นขุ่นเป็นขวนนั้นใส่ บุลเอา ไปให้แก่พระสงฆ์เจ้าผู้มีศีล ควบคุมาปกรรม เขาอันใดให้เขาแลน้าอาหารที่เป็น เคนเป็นขานนั้น แก่พระสงฆ์เจ้าผู้นั้น ครั้นว่าเขาตาย จึงได้เป็นเปรต ก็กิน แต่เสลขมแลรากล่น น้ำลาย แลน้าเน่าน้ำหนองลามกอาจุมอันเหม็นเป็นอาหาร ทุกเมื่อ เพื่อบาปกรรมเขาคงนี้แล (ไตรภูมิ/๓๒)

ความผิด เป็นชู้กับภรรยาหรือสามีคนอื่น โคยที่ไ้รับ

คนผู้อันกระทำให้ชู้ด้วยเมียท่าน ตายไปเกิดในนรกนั้นแล นรกนั้นเที่ยว รอมผู้หญิงทั้งหลาย ผู้ช่ายก็มากนัก ยมพะบาลจับ ๗ ตีนเขว แลหยอนหัวลงใน ชุมนรกนั้นแลวจึง เอาคอนเหล็กแคงตีตน เขาไ้หยับย่อยไปเลา

ผู้คนอันทำให้ชู้ด้วยเมียท่านก็ค้ แลผู้หญิงอันมีขี้แล้วแลทำชู้จากผัวก็ค้ คน ผู้นี้ตายไปเกิดในนรกนั้น นรกนั้นมีป่าไม้จิวป่าหนึ่งหลายคนนักแล ต้นจิวนั้น สูงโคแลตนแลโยชุน แลหนามจิวนั้นเที่ยวรอมเหล็กแคง เป็นเปลวลุกอยู่ แล หนามจิวนั้นยาวใหญ่ ๑๖ นิ้วมือ เป็นเปลวไฟลุกอยู่บรอนจรูศบุสัถุคตาดแล ใน นรกนั้นเที่ยวรอมผู้หญิงผู้ชายหลวญ แลคนผู้นั้น เขาไว้ใคร ก็นั่งกลวมาศจกอนนั้น แล ลางคาบผู้หญิงอยู่บนปลายจิว ผู้ช่ายอยู่ภายใต้ ผู้ยมพะบาลก็เอาดอกคาบหลวว แลหลนอันคมเที่ยวรอมเหล็กแคงแพ่งตีน (ไตรภูมิ/๑๓)

ความผิดทำแพ่ง และโทษที่ได้รับ

เปเรต ผู้หญิงจำพวกหนึ่ง เที่ยรรย้อม เปลือยอยู่ และมีคนอื่นเหม็นนักหนาทั่วสารพวงค์ และมีแมลงวันตอมจุกเจาะขึ้นคน เขามากนัก แลคนเขว้าแก้นดมหนักหนา หาเกือบมิไคเลยสักหยาก , เทวามีแต่ เอ็นแลหนึ่งพอกกระดูกอยู่ใส เปเรตเหล่านี้ออกหยากนักหนาหาสิ่งอันจะกินมิไคเลยสักหยาก แลเมื่อเขาจะคชอกคลุกเขานั้นไคแล เจ็ค แล เจ็คคน เขาหากกินเนื้อลูกเขานั้นเอง เขาก็มิอิมโสค เมื่อเขาคชอกคลุกเขาไคแล เจ็คคนโสค เขาหากกินลูกเขาเองกับมิอิมโสค แล เขากินเนื้อลูกเขานั้น เพราะรู้ว่าเขาอยุ่กนักหนาคอมมิไคแล เปเรตผู้นี้เมื่อเขาเป็นคนอยู่นั้น เขาใหญ่ , แก่ผู้หญิงอันมีทงุนั้นกินแล ใหญ่เขาคอกจากศัพพะแล้ว แล เขาทนสบถว่าฉันนี้มิวาถูกิ ทยากินแลใหญ่คนตกใส แลใหญ่เป็น เปเรตมีเนื้อตัวอันเหม็นแลมีแมลงวันอยู่เจาะตอมกูกินทุก เมื่อแล (ไตรภูมิ/๒๕)

ความผิดเกี่ยวกับการค้าขายและโทษที่ได้รับ

"เปเรตจำพวกหนึ่ง ไล่ เขา เที่ยรรย้อมเอาสองมือจุกอบเอาเข้าลิ้นอันลุดเป็นไฟนั้นมาใส่สนุนหัวคน อยู่อยู่ทุกเมื่อใส เปเรตจำพวกนี้เมื่อกำเนิดเขากระทำก่อนนั้น เขาเอาเข้าลิ้นบนควายเขาคีแล้วเอาไปลงขายนูกทาน แลควายบาปกรรมเขาคึ่งนี้เขาคึ่งเอามือเขากอบเอาเข้าลิ้นเป็นไฟนั้นมาใส่เหนือหัวเอง ไวลุดเป็นไฟไหมหัวเขาอยู่ทุกเมื่อ" (ไตรภูมิ/๓๐)

คนผู้โคเองเขาลืมก็ถี่ แกลบก็ถี่ ฟ่างก็ถี่ มาระคนบนควายเข้าเปลือกแลเอาไปพร่างขายแกทานว่าเขาคี คนผู้นั้นตายไปเกิดในนรกนั้น นรกนั้นมีแม่น้ำอันหนึ่ง เต้งเห็นมานั้นใสงามก็ไหลไปมีวิชาสัจคาย ในพื้นน่านนรกนั้นคามไปควยเหล็กแดงเป็นแผน แลเป็นเขวไฟลุกไหม้คนคนนั้น" (ไตรภูมิ/๓๕)

"คนผู้โคอันเจรจาถือสิ่งสูนทาน แลไปพร่างว่าจูให้เบี้ยให้เจื่อนทาน แลคนใส่กลเอาสินทานควยตัวซังก็ถี่ , ควยทานนั้นก็ถี่ใส่กลในเขาพลั้งเขาพลาก แลประบัคสิ่งสินเขา แลมิไคให้เจื่อนแก่เขา ครั้นวามันตาย ไคไปเกิดในนรกนั้น ผู้บุพพะบาลเอาคิมคาบสินเข้าหักออกมา แลเอาเบ็คเหล็กเกี่ยวสินเขา ล่าเบ็คนั้นใหญ่เท่าลำศาล เที่ยรรย้อมเหล็กแดงลูกลมมีเขือกสักเวือ (ไตรภูมิ/๓๕)

ความผิด ยักยอกทรัพย์สมบัติของสงฆ์มาเป็นของตน โทษที่ได้รับ

• คนผู้ใดแลชักชวนท่านผู้อื่นว่าจะกระทำความผิด ท่านเอาเอาทรัพย์สิ่งมาให้ แก่ตนว่าให้หาบุญแลตนมิไคกระทำความผิด แลลวงเอาทรัพย์สิ่งทานมาไว้เป็นอาณา ประโยชน์แก่ตน คนผู้นั้นตายไปเกิดในนรกอันชื่อว่าอังกูรกาสุนรณนั้น แลผู้ ยมพะบาลอันอยู่รักษาในนรกนั้น บ้างถือหอกคาบ บ้างถือคนเหล็กแคงลูกเป็น เปลวไฟแลไล่จับคนขวางทางบาง พันบาง คีบบาง โลเหล็กใส่ให้ตกลงในหลุม ถานไฟอันแคงแลถานไฟอันแคง" (ไตรภูมิ/๔)

ความผิดใส่ความผู้อื่น แล โทษที่ได้รับ

"คือผู้ใดกล่าวร้ายแก่ท่านผู้มีศีล อันท่านบมิได้ให้คำผิดแก่ตนแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เลย แลมกล่าวร้ายแก่ท่านถึง เอาออกมาแทงหัวใจ ทาพิษให้ใจความเจ็บตาย คนผู้นั้น ครั้นวาทายก็ไคไปเกิดในนรกนั้นแล ในพื้นนรกนั้นยคมเหล็กแคง เป็นเปลวไฟลุกอยู่ บมิเหือกเลยสักคาบ ผู้นั้นนรกนั้นใส่เหยียบเหนือแผนเหล็กแคงนั้น" (ไตรภูมิ/๔)

ความผิด ถิ่นรามาบังหลวมและโทษที่ได้รับ

"คนผู้ท่านทำพระยาให้ไปเอาถ้วยสาอวุกุแก่โพธิ์พาราณสีทั้งหลาย แลเรียก เอามากกว่ากำหนดท่าน แลกล่าวร้ายแก่ท่านเป็นศนว่า ชาวท่าน ศีท่าน ผู้มีไมตรี รักตน แลเป็นมิตรโทษทั้งนั้น ครั้นตายไปเกิดในนรกนั้น บ้างกรรุมอันกระทำทุกคาม คำรามแก่เขาวาจะใส่ชื่ออิสคา ผู้คืนแลมือเขา ทำขมเหง เอาแก่เขา" (ไตรภูมิ/๖)

ความผิด เผาป่า ทำให้สัตว์และต้นไม้ตาย และโทษที่ได้รับ

"ยังมีเปรตจำพวกหนึ่ง เปรต เทียบยอมมีตัวเบื้อยเน่าและผอมนัก มีหลังก็ชด มือก็เน่า คี้นก็เบื้อย แล เขายอมเอาไฟมาคลอกตัวเขา ของทุกเมื่อแล คิวเขานั้น คังซอนไมอันกลิ้งอยู่ ณ กลางไร แล เขาถูกลงไปกลิ้งมาททุก เวทุนานักหนา คังนั้นเป็นชานานักแล เปรตผู้นี้ใส่ เมื่อกอนเขาคลอกป่าเผาป่า แลสิ่งสัตว์ อันไคที่หนีทันนั้นไฟก็ไหมลามตาย" (ไตรภูมิ/๓๓)

ข้อกำหนดความผิดและโทษของความผิดนี้ ถึงแม้จะเป็นโทษทางใจ แต่ก็โทษที่หนักสำหรับผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา กฎทางศีลธรรมทั้งหมดที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงนี้ คงจะใช้ได้ผลในสังคมชาวสุโขทัย เพราะเป็นชุมชนน้อย มีการประมาณกันว่าประชากรในสุโขทัยมีไม่เกิน ๗๐,๐๐๐ คน หรือประมาณ ๑๒,๕๐๐ หลังคาเรือน โดยคิดคำนวณจากจำนวนครอบครัวที่ดูแลรักษาไว้* ถ้าเป็นเช่นนี้จริง ผู้ปกครองก็สามารถที่จะดูแลได้ทั่วถึง กฎศีลธรรมในไตรภูมิพระร่วงคงเพียงพอสำหรับประชากรจำนวนเท่านี้ สรุปได้ว่า การส่งเสริมศีลธรรมและการปกครอง เน้นจากค่านิยมคนมาสู่สังคม คือเชื่อว่าถ้าคนดีสังคมก็ดี คุ้ม คำสอนส่วนใหญ่ในไตรภูมิพระร่วงจึงมุ่งส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรมในตน ปลูกฝังให้กระทำแต่ความดี ซึ่งจะมีผลต่อการปกครอง รัฐบาลเป็นไปราบรื่นในที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบคุณค่าของ เรื่อง โลกุปัตติที่กล่าวมาแล้วกับคุณค่าของ เรื่อง ไตรภูมิพระร่วงพอสรุปได้ว่า เรื่อง โลกุปัตติ เน้นความสำคัญในด้านเป็นวรรณกรรมโลกศาสตร์เชิงวิชาการที่รวบรวมแนวคิดเรื่อง โลกและจักรวาลที่กระจัดกระจายตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาจัดเสนาอย่าง เป็นระบบ เพื่อให้เห็นความลึกเรื่อง โลกศาสตร์ในพระพุทธศาสนา ชัดเจน โดยมีความรู้เรื่องศาสนธรรมประกอบอยู่บ้าง ส่วนเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง เน้นเรื่อง ศาสนธรรมและการส่งเสริมศีลธรรมโดยมีคุณค่าทาง ด้านปกครอง ซึ่งเป็นผลมาจากคุณค่าด้าน ศาสนธรรมและส่งเสริมศีลธรรมแฝงอยู่ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จ. ตาราง เปรียบ เทียบ เรื่อง โลกุปป์คิตีกับ ไตรภูมิพระร่วง

ที่	ชื่อ เรื่อง	ผู้แต่ง และสมัยที่แต่ง	แต่ง เป็นภาษา	มีความยาว- ผูก	เนื้อ เรื่อง
๑	โลกุปป์คิตี	พระลิวีสมันคัททหมัตติคเถระ ชาวพม่า แต่งในสมัยอาณาจักร พุกาม ระหว่าง พ.ศ. ๑๓๑๖-๑๓๒๓ ในสมัยของพระเจ้านรปติสิทฺฐ	บาลี	๒	ความหมายของคำว่า โลก โลกแบ่งออกเป็น ๓ อย่าง การเกิดและเสื่อมสลายของสังขารโลก การเกิดและเสื่อมสลายของสัตว์โลก การเกิดและเสื่อมสลายของโอกาสโลก กำเนิด พืชพันธุ์ธัญญาหาร กำเนิดวันเดือนปี ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวนักษัตร
๒	ไตรภูมิพระร่วง	พระมหาธรรมราชาลิไทย กษัตริย์แห่ง กรุงสุโขทัย ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๘	ไทย	๑๐	กล่าวถึงนรกภูมิ สิริจนาภูมิ เปรตภูมิ อสุรกายภูมิ มนุสสภูมิ ฉกามาพวรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ อวินิโภกรูป กัลยวินาสและอุบัติ นิพพานสมบัติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย